

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav českého jazyka a teorie komunikace

Bakalářská práce

Lucie Pojarová

**Mediální diskurz o zálohovaném výživném
– kritická analýza diskurzu**

**Media discourse on deposit alimony
– critical discourse analysis**

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Bc. Sylva Řezníková, M.A., Ph.D.

2017/2018

Poděkování

Touto cestou bych chtěla velmi poděkovat Adrianě Černé za vstřícnost a ochotu při poskytnutí konzultace tématu bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat Mgr. Bc. Sylvě Řezníkové, M.A., Ph.D., za odborné vedení bakalářské práce a podporu.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 1. 5. 2018

.....
Lucie Pojarová

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá diskurzem o zálohovaném výživném v českých médiích ode dne, kdy byl vládou ČR schválen návrh zákona o takzvaném zálohovaném výživném, tj. od 29. 3. 2017. Teoretickým rámcem práce je kritická analýza diskurzu, konkrétně diskurzivně-historický přístup. V této práci jsou analyzovány tři soubory dat: a) znění návrhu zákona o tzv. zálohovaném výživném včetně důvodové zprávy obsahující důvody a cíle předložení tohoto zákona, b) články veřejnoprávních médií (*Česká televize, Český rozhlas*) a c) články tří nejčtenějších online médií (*Novinky.cz, Idnes.cz, Aktualne.cz*). Jedná se o detailní případovou studii. Diskurzivně-historickým přístupem jsou v textech identifikovány strategie nominace, predikace, argumentace, perspektivizace a intenzifikace figurující v mediálním diskurzu o zálohovaném výživném a jazykové realizace těchto strategií.

Klíčová slova: matky samoživitelky, zálohované výživné, mediální diskurz, kritická analýza diskurzu, diskurzivně-historický přístup

Abstract

This bachelor thesis deals with the media discourse on deposit alimony since the 29th of March 2017, when the proposed law about deposit alimony was approved by the Government of the Czech Republic. The theoretical frame is critical discourse analysis, specifically the Discourse-Historical Approach. In this thesis, three sets of data are analyzed: a) the version of the proposed law about the deposit alimony including the initiator's statement of reasons for proposing the law, b) electronic articles of the public media (*Česká televize, Český rozhlas*) and c) electronic articles of the three most popular online media (*Novinky.cz, Idnes.cz, Aktualne.cz*). This thesis is a detailed case study. Using the methodology of the Discourse-Historical Approach, the strategies of nomination, predication, argumentation, perspectivization and intensification are identified together with their linguistic realizations in the texts of media discourse on deposit alimony.

Keywords: single mothers, deposit alimony, media discourse, critical discourse analysis, discourse-historical approach

Obsah

1 Úvod.....	7
2 Teoretická východiska.....	9
2.1 Základní teoretické pojmy.....	9
2.1.1 Matka samoživitelka.....	9
2.1.2 Mediální diskurz.....	10
2.1.3 Zálohované výživné.....	10
2.2 Kritická analýza diskurzu.....	11
2.2.1 Diskurz, text, kontext.....	11
2.2.2 Interdiskurzivita, intertextualita.....	11
2.2.3 Moc, ideologie.....	12
2.2.4 Kritický výzkum.....	12
2.3 Diskurzivně-historický přístup.....	13
2.3.1 Tři dimenze DHA.....	13
2.3.2 Čtyři vymežující rysy DHA.....	13
2.3.3 Výzkumné otázky DHA.....	13
2.3.4 Diskurzivní strategie DHA.....	14
2.3.5 Jazykové realizace diskurzivních strategií.....	14
3 Analýza dat.....	16
3.1 Návrh zákona o tzv. zálohovaném výživném.....	16
3.1.1 § 1 Předmět úpravy.....	16
3.1.2 § 2 Vymezení některých pojmů.....	17
3.1.3 § 6 Účastníci řízení.....	17
3.2 Důvodová zpráva.....	18
3.2.1 Obecná část.....	18
3.2.2 Zvláštní část.....	21
3.3 Reakce veřejnoprávních médií.....	23
3.3.1 Český rozhlas.....	23
3.3.2 Česká televize.....	26
3.4 Reakce nejčtenějších online médií.....	28
3.4.1 Novinky.cz.....	28
3.4.2 Idnes.cz.....	29
3.4.3 Aktuálně.cz.....	30
4 Výsledky.....	32
4.1 Nominace.....	32
4.2 Predikace.....	34
4.3 Argumentace.....	36
4.4 Perspektivizace, intenzifikace.....	39
5 Závěr.....	43
6 Seznam použité literatury.....	45
6.1 Citovaná literatura.....	45
6.2 Prostudovaná literatura.....	47
7 Přílohy.....	I

Seznam tabulek

Tabulka 1: Nominace.....	32
Tabulka 2: Predikace.....	34
Tabulka 3: Argumentace.....	37
Tabulka 4: Perspektivizace, intenzifikace.....	40

Seznam ilustrací

Ilustrace 1: zdroj CC0, Public Domain.....	I
Ilustrace 2: zdroj Filip Jandourek.....	II
Ilustrace 3: zdroj Tommaso Tagliaferri, iStock.....	III
Ilustrace 4: zdroj Petr Horník, Právo.....	IV
Ilustrace 5: zdroj Dan Materna, MAFRA.....	V
Ilustrace 6: zdroj Ludvík Hradilek.....	VI

1 Úvod

Počet neúplných rodin, ve kterých žíví rodinu pouze jeden rodič, roste podle Českého statistického úřadu každým rokem o několik tisíc. V devíti z deseti případů je tímto samoživitelem matka (Nývlt, 2016). Podíl matek samoživitelek na celkové populaci je v České republice jedním z nejvyšších v rámci Evropské unie (Evropský parlament, 2011). Některé neziskové organizace v České republice se zaměřují na podporu matek samoživitelek.¹

Dne 29. 3. 2017 byl vládou České republiky schválen návrh zákona o zálohovaném výživném na nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o zálohovaném výživném) (Česko, 2017). Tento zákon má pomoci samoživitelům a samoživitelkám v případě, kdy druhý rodič odmítá platit alimenty. Podle návrhu tohoto zákona by stát vyplatil samoživiteli vyměřené výživné, které by poté vymáhal po dlužníkovi. Tím by byl samoživitel ušetřen nelehké životní situace způsobené nevčasným vyplácením alimentů ze strany druhého rodiče. Po schválení tohoto návrhu vládou České republiky byla tato skutečnost reflektována v médiích, přičemž způsob komunikování této informace a uplatněná perspektiva jednotlivých médií se lišila. Některá média zvláště upozorňovala na vysoké náklady, které by uvedením tohoto zákona v platnost vznikly státnímu rozpočtu.

Tato práce se zabývá diskurzem o zálohovaném výživném v českých médiích poté, co byl vládou schválen návrh zákona o tzv. zálohovaném výživném. Teoretickým rámcem je kritická analýza diskurzu. V první části jsou podána teoretická východiska práce a vymezeny základní pojmy. V druhé části jsou představeny a analyzovány tři soubory dat: návrh zákona o tzv. zálohovaném výživném včetně důvodové zprávy, elektronické články veřejnoprávních médií, elektronické články třech nejčtenějších online médií. V rámci těchto souborů dat je analyzováno, jak jsou zúčastněné osoby označovány (nominace), jaké vlastnosti jsou jim přisuzovány (predikace), jakým způsobem jsou ospravedlněny pravdivostní nebo normativní soudy (argumentace), z jaké perspektivy je daná skutečnost nahlížena (perspektivizace), jak je modifikována (zintenzivněna nebo zmírněna) ilukoční síla výpovědi (intenzifikace). Ve třetí části jsou interpretovány výsledky včetně porovnání podobností a odlišností mezi jednotlivými médii.

Dané téma jsem si vybrala z toho důvodu, že mě zaujalo různé uchopení a zprostředkování této skutečnosti ze strany informujících médií. Lišil se nejen způsob pojetí situace zainteresovaných subjektů, ale také diskurzivní strategie cílené v tomto směru na čtenáře.

1

Mezi nimi například APERIO, Společnost pro zdravé rodičovství, z.s. nebo Asociace neúplných rodin, z.s.

Hlavním cílem této práce je analyzovat mediální diskurz o zálohovaném výživném ve vlivných českých elektronických médiích v porovnání s právním pojmoslovím formulovaným v návrhu zákona o zálohovaném výživném, odkrýt případné diskurzivní strategie využívané ze strany jednotlivých médií, porovnat způsoby strategií napříč analyzovanými typy médií a v neposlední řadě se zaměřit na praktickou implementaci získaných výsledků.

2 Teoretická východiska

Tato kapitola vymezuje klíčové pojmy, s nimiž bude nadále pracováno, a předkládá teoretický rámec bakalářské práce. Definovány jsou pojmy: matka samoživitelka, mediální diskurz, zálohované výživné. Teoretickým rámcem výzkumu je kritická analýza diskurzu, konkrétně diskurzivně-historický přístup (Wodak–Meyer, 2009, str. 87–121).

2.1 Základní teoretické pojmy

2.1.1 Matka samoživitelka

Pro slovníkové vymezení termínu matka samoživitelka byly využity reprezentativní české zdroje lexikálních dat. Jedná se o *Příruční slovník jazyka českého* (Ústav pro jazyk český, 2007–2008), *Slovník spisovného jazyka českého* (Ústav pro jazyk český, 2011) a databázi neologismů *Neomat* (Ústav pro jazyk český, 2015).

Příruční slovník jazyka českého neobsahuje heslo matka samoživitelka ani heslo samoživitelka. V excerpci, z níž tento slovník vychází, jsou doloženy výskyty slova matka-samoživitelka a samoživitelka:

„Zcela jiné potřeby a požadavky, jiné životní podmínky mají ženy svobodné, vdané ženy s malými dětmi, ženy s většími a odrostlými dětmi, matky-samoživitelky.“ (Kulturní tvorba, 51, 4a, 1966). *„Inka půl roku nebere řádný plat. Samoživitelka, odkázána jen na polovinu nemocenských dávek. Ale má auto, zařízený byt, knihy, hezké věci ...“* (Svět práce, 14, 12c, 1970, L. Hašková). Na základě těchto excerpce lze chápat význam slova matka-samoživitelka (případně samoživitelka) jako svébytnou kategorii charakterizující životní situaci ženy.

Slovník spisovného jazyka českého neobsahuje heslo matka samoživitelka ani heslo samoživitelka.

Databáze excerpčního materiálu Neomat obsahuje jeden záznam hesla matka-samoživitelka: *„Je mezi nimi matka-samoživitelka, extravagantní vyznavačka módních trendů, fanatický heavy-metalový fanoušek, báječné dítě, seriózní předseda diskusního klubu...“* (Lidové noviny, 1994). Dále tato databáze obsahuje pět záznamů hesla samoživitelka: *„Samožřejmě se mi tím pádem výrazně snížila mzda. Jelikož jsem samoživitelka, nemohu si dovolit zůstat doma bez příjmu. Mám poctivě odpracovaných 26 let...“* (Vlasta, 1991). *„...Jsem samoživitelka a mám dvě malé děti. Žijeme od výplaty k výplatě...“* (Expres, 1993). *„Samoživitelky (existuje snad v češtině ošklivější slovo?) a samoživitelé jim za to budou velice zavázáni (exc.: za automatické stanovení výše výživného).“* (Lidové noviny, 1991). *„Můj čistý měsíční příjem, napsala do redakce Práva 36letá žena z Mělníka, je 5 500 korun. K tomu mám jako sociální příspěvek a přídatky na děti 2 700“*

korun, výživné na dvě děti činí 650 korun. Dohromady musí rodina (matka samoživitelka a dvě děti) vyjít s čistým příjmem 8 850 korun...“ (Právo, 1998). „Mezi důvody vysoké zaměstnanosti žen patří nutnost posílit příjmy rodiny druhým platem, či nutnost uživit děti v případě žen-samoživitelek.“ (Právo, 1998).

Výsledky vyhledávání v *Databázi excerpčního materiálu Neomat* rozšiřují významy zachycené na excerpčních lístcích, z nichž vychází *Příruční slovník jazyka českého*. Na základě slovníkových vymezení je možné termínu matka samoživitelka rozumět jako označení pro ženu s dětmi, která se nachází ve specifické rodinné a finanční situaci, jež je dle kontextu tohoto slova zpravidla znevýhodňující a nežádoucí.

Právní definice slova matka samoživitelka neexistuje. V Zákoníku práce je v ustanovení § 350 definován „osamělý rodič“: „*Osamělými se rozumějí neprovdané, ovdovělé nebo rozvedené ženy, svobodní, ovdovělí nebo rozvedení muži a ženy i muži osamělí z jiných vážných důvodů, nežijí-li s druhem, popřípadě s družkou nebo s partnerem.*“ (Česko, 2006).

2.1.2 Mediální diskurz

Mediální diskurz je diskurz tvořený mediálními texty. Mediální texty jsou texty novin, televize, internetu. Tyto texty ovlivňují nejen jazyk, který společnost používá, ale také jednání této společnosti.

V obecné rovině považujeme média za zdroj objektivních informací. V současné době je však mediální diskurz ovlivňován různými subjektivními faktory, které se podílejí na způsobu zprostředkování předávané informace a na podobě reprezentované reality. To vede nejen k rozdílným reprezentacím skutečnosti v různých médiích, ale i k rozdílnému hodnocení těchto informací ze strany příjemců mediálních textů (čtenářů, diváků, posluchačů).

Mediální texty vždy sloužily k předávání informací a k přesvědčení čtenáře, diváka nebo posluchače, aby tyto informace přijal a zaujal k nim stanovisko shodné se stanoviskem daných médií. Dnes však lze sledovat pokles zájmu o objektivní předávání faktů ze strany médií a zároveň nárůst snahy o interpretaci a subjektivní hodnocení ze strany příjemce (čtenáře, diváka, posluchače). Za tímto účelem jsou události v médiích komunikovány tak, že některé informace jsou vyzdvihovány, jiné opomíjeny. Často převládá určitý úhel pohledu. Tato tendence v současném mediálním diskurzu je pozoruhodná zejména vzhledem k výše zmíněné všeobecné vlivnosti mediálních textů (Schneiderová, 2015, str. 90-91).

2.1.3 Zálohované výživné

Definice tohoto pojmu je citována podle znění návrhu zákona o zálohovaném výživném: „*Zálohované výživné podle tohoto zákona je zvláštní sociální dávkou, kterou poskytuje a náklady na*

ni hradí stát. Zálohované výživné nepodléhá výkonu rozhodnutí, nelze jej dát do zástavy ani nemůže být předmětem dohody o srážkách.“ (Česko, 2017).

2.2 Kritická analýza diskurzu

2.2.1 Diskurz, text, kontext

Termín diskurz má mnoho definic napříč různými disciplínami. Pro účely této práce byla zvolena definice diskurzu podle autorů Wodak–Krzyzanowski (2008):

„...discourse is mainly understood as linguistic action, be it written, visual or oral communication, verbal or nonverbal, undertaken by social actors in a specific setting determined by social rules, norms and conventions.“ (str. 5)

Diskurz je zde charakterizován jako „jazykové jednání psané, mluvené či vizuální povahy, využívající verbální nebo neverbální prostředky, odehrávající se mezi sociálními aktéry ve specifické situaci dané sociálními pravidly, normami a konvencemi“ (vlastní překlad).

Diskurz je utvářen sociální realitou a zároveň utváří sociální realitu; je tedy sociálně konstituovaný a zároveň sociálně konstitutivní (Fairclough, 2003).

Pro analýzu diskurzu je významný vztah diskurzu a textu. Tento vztah se liší úrovní abstrakce, na níž jsou oba pojmy definovány. Text je koherentní jednotka jakékoliv komunikace, kterou definují syntaktická a sémantická kritéria. Wodak–Krzyzanowski (2008) vymezují text jako „specifickou a jedinečnou realizaci diskurzu“ (str. 6, vlastní překlad).

Podle autorů Wodak–Meyer (2009) „texty mohou být přiřazeny žánrům.“ Žánr pak lze definovat jako „sociálně uznaný způsob použití jazyka v souvislosti s určitou společenskou aktivitou“ (str. 90, vlastní překlad).

Pro analýzu diskurzu je klíčový také kontext, který lze nahlížet na čtyřech úrovních: a) bezprostřední jazykový uvnitř textu, b) intertextuální a interdiskurzivní vztahy, c) mimojazykové společenské proměnné, d) širší společensko-politický a historický kontext (Wodak–Meyer, 2009, str. 93).

2.2.2 Interdiskurzivita, intertextualita

Kritická analýza diskurzu se zabývá vztahy mezi promluvami, texty, žánry a diskurzy. Interdiskurzivita znamená, že diskurzy mohou být různými způsoby propojeny, například svým tématem. Diskurzy jsou otevřené a mohou do sebe pojímat nová podtémata. Hranice diskurzu jsou proto proměnlivé. Diskurz „není uzavřená jednotka, ale dynamická sémiotická entita otevřená reinterpretaci a kontinuitě“ (Wodak–Meyer, 2009, str. 89, vlastní překlad).

Intertextualita znamená, že texty jsou na sebe vzájemně navázány, a to jak v přítomnosti, tak v minulosti. Tyto závislosti mohou být vyjádřeny různými způsoby: explicitním odkazem k tématu nebo autoru, implicitní referencí skrze sdílené vlastnosti obou textů, použitím aluze, evokace nebo vložím některých částí daného textu do jiného textu. Vyjmutí určitých textových jednotek ze specifického kontextu se nazývá de-kontextualizace. Využití určitých textových jednotek v novém kontextu se nazývá re-kontextualizace. Takto diskurzivně zpracovaná jednotka si zčásti ponechává svůj původní význam a zčásti získává nový, kontextuálně podmíněný (Wodak–Meyer, 2009, str. 90).

2.2.3 Moc, ideologie

Moc lze chápat jako asymetrický vztah mezi společenskými činiteli. Jako taková je moc centrálním pojmem kritické analýzy diskurzu, jelikož kritická analýza diskurzu se zabývá vytvářením diskurzů a používáním jazyka ze strany držitelů moci. Jazyk nepůsobí mocensky sám o sobě, stává se vlivným teprve v rukou vlivných subjektů (Wodak, 1989, str. XV).

Jedná se o takové subjekty, jejichž jazykové projevy mají sociální relevanci a dopad, například jazykové chování institucí, médií, politických organizací. Kritická analýza diskurzu se zaměřuje na to, jak je jazykovými prostředky vyjadřována a uplatňována moc. Moc může být diskurzem legitimizována, delegitimizována a kontrolována. Texty mezi sebou mohou působit jako ideologické boje o dominanci a hegemonii (Wodak–Meyer, 2009, str. 89).

Ideologie je dalším ústředním pojmem kritické analýzy diskurzu. Ideologii lze definovat jako životní perspektivu skládající se ze souboru přesvědčení, názorů, postojů a hodnot určitého jednotlivce nebo skupiny. Ideologie je důležitým prostředkem v rámci ustavování a podržování mocenských nerovností v diskurzech. Kritická analýza diskurzu se zaměřuje na to, jakými způsoby je ideologie skrze jazykové chování distribuována a redprodukována v různých sociálních institucích (Wodak–Meyer, 2009, str. 88).

2.2.4 Kritický výzkum

Kritický výzkum je charakterizován následujícími rysy. Výzkumným cílem je odhalení nerovností a nespravedlností. Objektem výzkumu je přirozené jazykové chování určité sociální relevance (např. jazykové projevy institucí, politiků, médií), nikoliv individuální jazykové projevy mezi jednotlivci. Jedná se o interdisciplinární výzkum; sociální fenomény jsou příliš komplexní na to, aby mohly být jednooborově vymezeny. Výzkum je empirický; analyzována jsou data přirozené jazykové komunikace. Kritický výzkum zahrnuje historickou perspektivu; sociální procesy jsou dynamické, což je potřeba ve výzkumu zachytit. Diagnóza předchází interpretaci. Výzkumník předem explicitně uvádí svá sociální a politická stanoviska. Výzkum je zacílený k sociální

a politické praxi; výsledky výzkumu nezůstávají pouze na akademickém poli, ale měly by být prakticky uplatněny (Wodak, 1989, str. XV–XVI).

Kritická analýza diskurzu je heterogenní disciplína, v jejímž rámci existují různé metody a přístupy: dialektický přístup (Norman Fairclough), socio-kognitivní přístup (Teun van Dijk), diskurzivně-historický přístup (Ruth Wodak), korpusově-lingvistický přístup (Gerlinde Mautner), dispozitivní analýza (Michel Foucault), přístup reprezentace sociálních akterů (Theo van Leeuwen).

Tato bakalářská práce využívá diskurzivně-historický přístup.

2.3 Diskurzivně-historický přístup

Diskurzivně-historický přístup (DHA) analyzuje nejen intertextové a interdiskurzivní vztahy mezi výpověďmi, texty, žánry a diskurzy, ale zaměřuje se také na mimojazykové sociální proměnné, jako je sociální a historický kontext. Oproti jiným přístupům klade důraz na interdisciplinaritu, jelikož sociální fenomény jsou příliš komplexní na to, aby mohly být adekvátně řešeny v rámci jedné disciplíny. Z tohoto důvodu se zde přistupuje k jazykovým datům z několika analytických perspektiv. Diskurzivně-historický přístup zavádí princip triangulace, který umožňuje vzít v potaz celou řadu empirických pozorování, teorií a metod. Výběr těchto metod závisí na konkrétním zkoumaném problému (Wodak–Meyer, 2009, str. 89).

2.3.1 Tři dimenze DHA

První rozměr spočívá v identifikaci specifického obsahu nebo tématu daného diskurzu. Druhý rozměr spočívá v identifikaci použitých diskurzivních strategií. Třetí rozměr spočívá v identifikaci jazykových prostředků, jimiž jsou diskurzivní strategie realizovány. (Wodak–Meyer, 2009, str. 93)

2.3.2 Čtyři vymežující rysy DHA

1. interdisciplinarita
2. týmová spolupráce
3. triangulace (využití různých souborů dat)
4. zaměření se na praktické uplatnění

2.3.3 Výzkumné otázky DHA

1. Jak jsou osoby, objekty, fenomény, události, činnosti a procesy pojmenovány a jazykově označovány?
2. Jaké vlastnosti, kvality a rysy jsou těmto sociálním činitelům, objektům, fenoménům, událostem, činnostem a procesům přisuzovány?
3. Jaké argumenty jsou v daném diskurzu využívány pro ospravedlnění normativních nebo hodnotících soudů?

4. Z jaké perspektivy jsou tato pojmenování, atributy a argumenty nahlíženy; jaký úhel pohledu je aplikován?

5. Jsou tato pojmenování, atributy a argumenty vyjádřeny otevřeně; je jejich vyjádření zesilováno nebo polehčováno?

(Wodak–Meyer, 2009, str. 93)

2.3.4 Diskurzivní strategie DHA

Jazykovou strategií lze chápat jako záměrný plán používání praktik, které vedou k dosažení určitého společenského, politického, psychologického či jazykového cíle.

1. Strategie nominace – neboli referenční strategie
2. Strategie predikace – neboli referenční strategie
3. Strategie argumentace – argumenty lze rozlišit na falacie a topoi, viz dále
4. Strategie perspektivizace
5. Strategie intenzifikace

(Wodak–Meyer, 2009, str. 94)

2.3.5 Jazykové realizace diskurzivních strategií

Nominace mohou být realizovány členským přiřazením k určité kategorii, konkrétními jmény, deiktickými výrazy, antroponymy, metaforami a metonymiemi. Další realizace nominací mohou být toponyma, profesionyma, etnonyma, lingvonyma, relacronyma, genderonyma nebo gerontonyma.

Predikace jsou vyjadřovány přidělením stereotypní nebo hodnotící vlastnosti (negativní nebo pozitivní), a to skrze přídavná jména, přístavky, předložkové fráze, vztažné věty, infinitivní konstrukce a participia. Predikace je realizována také skrze explicitní přirovnání, metafory, metonymie, hyperboly, litotes a eufemismy. Specifickým případem predikace je použití kolokací (Wodak–Meyer, 2009, str. 94).

Argumentace je realizována skrze topoi nebo falacie. Topoi jsou opodstatněná argumentační schémata, falacie jsou falešná argumentační schémata. Rozlišení falacií a topoi se řídí podle určitých pravidel racionální diskuze a konstruktivní argumentace. Tato pravidla zahrnují například svobodu argumentace, povinnost odůvodnění, povinnost přesné citace předchozích odpůrcových tvrzení, věcnost, užívání věrohodných argumentů, logickou platnost, jasné vyjadřování a správnou interpretaci (Prokopová–Orságová–Martinková, 2014, str. 39).

Perspektivizace je zvolení určité perspektivy, z níž je daná skutečnost nahlížena. Tato strategie vyjadřuje míru účasti nebo odstup. Je realizována deiktickými výrazy, skrze přímou, nepřímou nebo polopřímou řeč, používáním uvozovek nebo částic.

Intenzifikace modifikuje (zeslabuje nebo zesiluje) ilokuční sílu promluvy. Je realizována skrze deminutiva nebo augmentativa, hyperboly, litotes, modální částice, projevy váhání a slovesy mluvení, cítění a myšlení (Wodak–Meyer, 2009, str. 94).

3 Analýza dat

V této práci jsou analyzovány tři soubory dat: vládní návrh zákona o zálohovaném výživném na nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů ze dne 29. března 2017 (zákon o zálohovaném výživném) a články bezprostředně reagující na schválení návrhu tohoto zákona. Jedná se o elektronické články veřejnoprávních médií zveřejněné online na webových stránkách Českého rozhlasu a České televize a elektronické články tří nejvlivnějších online médií.

Omezený rozsah této práce neumožňuje provést důkladnou multimodální analýzu (například všech rozhlasových a televizních vysílání), proto jsou analyzovány pouze psané články v elektronické podobě s ohledem na vzrůstající vliv nových médií ve zpravodajství oproti tradičním médiím. Tato skutečnost vyplývá ze studie Stav mediální gramotnosti v ČR provedené Centrem pro mediální studia CEMES UK FSV v květnu 2011.²

Tři nejvlivnější elektronická média byla vybrána na základě veřejného výstupu společnosti NetMonitor, která provádí každý měsíc Výzkum návštěvnosti internetu v České republice. Ve veřejně dostupném měsíčním reportu tohoto výzkumu pro březen 2017 byly v kategorii Zpravodajství vyhodnoceny jako nejnavštěvovanější zpravodajské weby *Novinky.cz* (3 380 738 reálných uživatelů za měsíc), *Idnes.cz* (1 897 370 reálných uživatelů za měsíc) a *Aktualne.cz* (1 320 551 reálných uživatelů za měsíc). Uvedené výsledky platí pro návštěvy z počítačových zařízení (PC). (NetMonitor, 2017).

3.1 Návrh zákona o tzv. zálohovaném výživném

V této části bude analyzován vládní návrh zákona o zálohovaném výživném na nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o zálohovaném výživném), který byl schválen vládou České republiky dne 29. března 2017. Pro analýzu byly vybrány takové části dokumentu, které se věnují vymezení a charakterizování účastníků diskurzu o zálohovaném výživném, a jsou tedy pro tento výzkum relevantní. Termíny, které byly identifikovány jako diskurzivní strategie, jsou v citovaném textu vyznačeny podtržením.

3.1.1 § 1 Předmět úpravy

„Tento zákon upravuje poskytování zálohovaného výživného nezaopatřeným dětem (dále jen „zálohované výživné“) v případě, že fyzická osoba, která má k nezaopatřenému dítěti soudem uloženou povinnost hradit výživné (dále jen „povinná osoba“), tuto svou povinnost řádně a včas neplní.“ (Česko, 2017)

² Cituji z kapitoly Hlavní závěry a doporučení: „Dominantní postavení televize je nejvíce oslabováno v oblasti získávání zpravodajských informací – na tomto poli postupně nabývá na síle internet.“ (CEMES, 2011)

V tomto paragrafu jsou vymezeny dva subjekty: *nezaopatřené dítě* a *povinná osoba*. Poskytování zálohovaného výživného se tak z právního hlediska odvíjí primárně mezi dítětem a povinnou osobou.

3.1.2 § 2 Vymezení některých pojmů

„(1) Osobou, která má podle tohoto zákona nárok na zálohované výživné (dále jen „oprávněná osoba“), je nezaopatřené dítě podle zákona o státní sociální podpoře.

...

(2) Žadatelem o zálohované výživné je sama oprávněná osoba nebo osoba, která je v zastoupení oprávněna přijímat výživné za oprávněnou osobu.

(3) Příjemcem zálohovaného výživného je žadatel. Do konce kalendářního měsíce, v němž nezaopatřené dítě nabylo plné svéprávnosti, přijímá zálohované výživné osoba oprávněná přijímat výživné. Plně svéprávnému nezaopatřenému dítěti se zálohované výživné vyplácí od splátky zálohovaného výživného náležející za kalendářní měsíc následující po kalendářním měsíci, v němž nabylo plné svéprávnosti, a to za podmínky, že plně svéprávné nezaopatřené dítě neprojeví vůli, aby se zálohované výživné dál nevyplácelo.

(4) Zálohované výživné podle tohoto zákona je zvláštní sociální dávkou, kterou poskytuje a náklady na ni hradí stát. Zálohované výživné nepodléhá výkonu rozhodnutí, nelze jej dát do zástavy ani nemůže být předmětem dohody o srážkách.“ (Česko, 2017)

V tomto paragrafu jsou rozlišeny tři subjekty: *oprávněná osoba* (již je nezaopatřené dítě), *žadatel* (který může být sám oprávněnou osobou nebo osobou v zastoupení) a *příjemce* (jímž je žadatel). Je zde definován také objekt řízení, jímž je zálohované výživné jako zvláštní sociální dávka. Tato sociální dávka je poskytována nově zmíněným subjektem, jímž je *stát*.

3.1.3 § 6 Účastníci řízení

„V řízení o zálohované výživné jsou účastníky řízení

a) oprávněná osoba,

b) žadatel,

c) příjemce zálohovaného výživného,

d) osoba společně s oprávněnou osobou posuzovaná, další fyzická nebo právnická osoba, jde-li o řízení o přeplatku na zálohovaném výživném podle § 13.“ (Česko, 2017)

V tomto paragrafu jsou subjekty vymezené v § 2 označeny za účastníky řízení o zálohované výživné. Zákon rozlišuje tyto čtyři účastníky: *oprávněnou osobu*, *žadatele*, *příjemce* a *společně posuzovanou osobu*. Oprávněná osoba má právo požadovat zálohované výživné. Žadatel je osoba, která požaduje zálohované výživné, a to buď jako sama oprávněná osoba nebo jako osoba v zastoupení. Příjemce zálohovaného výživného je osoba, která obdrží zálohované výživné. Tato osoba nemusí být podle zákona totožná s osobou žadatele. Osoba společně posuzovaná s oprávněnou osobou není dále charakterizována. Zákon neuvádí mezi účastníky řízení povinnou osobu definovanou v § 1, ani tuto osobu dále necharakterizuje.

3.2 Důvodová zpráva

V této části bude analyzována důvodová zpráva, jež je součástí vládního návrhu zákona o zálohovaném výživném na nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o zálohovaném výživném). Z této zprávy byly k analýze vybrány takové části dokumentu, které dále pojmenovávají a charakterizují výše definované účastníky řízení, vymezují vzájemné vztahy mezi těmito účastníky, hodnotí dosavadní situaci ve vztahu k subjektům právního řízení a zdůvodňují principy navrženého zákona.

3.2.1 Obecná část

Z obecné části důvodové zprávy byly k analýze vybrány následující kapitoly: 1. Zhodnocení současného právního stavu v dané oblasti, 2. Odůvodnění hlavních principů navrhované právní úpravy a 5. Dopady navrhované úpravy.

1. Zhodnocení současného právního stavu v dané oblasti

„Rodiny v České republice se dlouhodobě potýkají s nepříznivou finanční situací v důsledku nehrazení stanovené vyživovací povinnosti ze strany povinného rodiče a obtížným vymáháním této pohledávky.

Problematika primární úpravy stanovování a vymáhání výživného s institutem zálohovaného výživného souvisí pouze nepřímo. Zálohované výživné reaguje v první řadě na zvýšené riziko ohrožení chudobou pro rodiny a tedy na důsledky situace, kdy dítě neobdrží částku výživného, která je mu určena na základě rozhodnutí soudu nebo soudem schválené dohody rodičů o výživném.

I přestože v současnosti u nás není právně zakotven žádný nástroj obdobný institutu zálohovaného výživného, nezůstávají rodiny s dětmi, které se dostávají do nepříznivé finanční situace z důvodu nehrazení výživného druhým z rodičů, zcela bez pomoci státu.

V případech, kdy se dostávají osamělí rodiče do nepříznivé finanční situace, mohou být již za stávající právní úpravy zabezpečeni dávkami pomoci v hmotné nouzi.

...

Zálohované výživné bude mít nejpozitivnější dopad na ty rodiny s dětmi, které se svým příjmem sice nedosáhnou na dávky pomoci v hmotné nouzi, avšak jejich příjem nepřesahuje 2,7 násobek životního minima žadatele a společně posuzovaných osob. Cílovou skupinou tohoto opatření jsou tedy tyto skupiny osob, které se nedostanou do systému pomoci v hmotné nouzi, avšak vlivem nehrazení výživného jsou bezprostředně ohroženi nepříznivou finanční a sociální situací.

...

Jestliže nebude povinný rodič hradit výživné déle než čtyři měsíce (z nedbalosti nebo úmyslně, forma zavinění má význam z hlediska trestní sazby), dopouští se tím trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 196 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku (dále jen TZ). Tohoto trestného činu se uvedeným jednáním dopouštějí i jiné osoby, které mají zákonnou povinnost vyživovat či zaopatřovat jinou osobu. Soud, který posuzuje trestní odpovědnosti pachatele ve smyslu § 196 TZ, přitom není vázán rozhodnutím, kterým byla v občanskoprávním řízení stanovena tato povinnost a sám si posoudí rozsah vyživovací povinnosti.“ (Česko, 2017)

Ve Zhodnocení současného právního stavu v dané oblasti jsou výše definovaní účastníci řízení o zálohovaném výživném dále charakterizováni a nově pojmenováváni. Místo právního pojmu *oprávněné osoby/žadatele/příjemce* se objevuje pojmenování *dítě*. Místo právního pojmu *povinná osoba* se nově vyskytuje pojem *povinný rodič* a označení *druhý z rodičů* (ten, který nehradí výživné). Objevuje se také pojem *osamělí rodiče*, který je definován v § 350 (1) zákona č. 262/2006 Sb., (zákoník práce).

Zálohované výživné je charakterizováno jako opatření, které bude mít „nejpozitivnější dopad na ty rodiny s dětmi, které se svým příjmem sice nedosáhnou na dávky pomoci v hmotné nouzi, avšak jejich příjem nepřesahuje 2,7 násobek životního minima žadatele a společně posuzovaných osob“. V této charakteristice je již užito právně definovaných termínů *žadatele* a *společně posuzované osoby*. Cílová skupina osob, pro něž je nově užito pojmenování *rodiny s dětmi*, je charakterizována jako osoby, „které se nedostanou do systému pomoci v hmotné nouzi, avšak vlivem nehrazení výživného jsou bezprostředně ohroženi nepříznivou finanční a sociální situací.“

Pokud *povinný rodič* neplní vyživovací povinnost déle než čtyři měsíce, dopouští se trestného činu zanedbání povinné výživy a stává se z právního hlediska *pachatelem*.

2. Odůvodnění hlavních principů navrhované právní úpravy

„Předkládaný návrh zákona má za cíl řešit situaci těch rodin s dětmi, které se vlivem nehrazení výživného ze strany povinného rodiče mohou dostat do nepříznivé sociální a finanční situace. Zálohované výživné reaguje na zvýšené riziko ohrožení chudobou pro rodiny a tedy na důsledky situace, kdy dítě neobdrží částku výživného, která je mu určena na základě rozhodnutí soudu nebo soudem schválené dohody rodičů o výživném.

...

Předkládaný návrh zákona o zálohovaném výživném na nezaopatřené dítě tedy řeší (vedle současných nepojistných sociálních systémů státní sociální podpory a hmotné nouze) až důsledek této problematiky, tedy nepříznivou sociální a finanční situaci rodin s dětmi, kterým není hrazeno stanovené výživné ze strany povinného rodiče. Zálohované výživné tedy bude náležet oprávněným osobám, kterým není hrazeno soudem stanovené či schválené výživné, a to za jasných, zákonem předem stanovených podmínek.

Jedná se především o podmínku existence exekučního titulu, na základě kterého není povinným rodičem ve stanoveném termínu vyživovací povinnost plněna vůbec, či je plněna pouze částečně. Povinným rodičem se pro účely tohoto zákona rozumí ten, komu byla na základě pravomocného rozhodnutí soudu či soudem schválené dohody rodičů stanovena vyživovací povinnost.

...

V tomto návrhu je tedy zálohované výživné vypláceno pouze za podmínky, že existuje pravomocné soudní rozhodnutí o výživném, či soudem schválená dohoda, a povinný tuto stanovenou povinnost hradit výživné po dobu minimálně tří měsíců neplní. Těm rodičům, kteří nedisponují takovýmto rozhodnutím, či soudem schválenou dohodou, či jim bylo stanovené nulové výživné, nárok na zálohované výživné nevznikne. Poskytnutím zálohovaného výživného přejde právo oprávněné osoby na výživné na stát, a to do výše poskytnutého zálohovaného výživného. Pohledávku výživného, která přešla na stát, bude následně vymáhat krajská pobočka Úřadu práce, přičemž k vymožení pohledávky podá návrh na soudní výkon rozhodnutí nebo exekuční návrh. Stát tedy sám vymáhá poskytnuté částky zálohovaného výživného od povinné

osoby, a to za využití stávajících nástrojů výkonu rozhodnutí (soudní výkon rozhodnutí či exekuční řízení).

...“ (Česko, 2017)

Odůvodnění hlavních principů navrhované právní úpravy obsahuje důvody vzniku navrhované právní úpravy. Jako důsledek situace, „kdy dítě neobdrží částku výživného, která je mu určena na základě rozhodnutí soudu nebo soudem schválené dohody rodičů o výživném“ je uvedeno „zvýšené riziko ohrožení chudobou pro rodiny“; na toto riziko zavedení zálohovaného výživného reaguje.

Principem předkládaného návrhu zákona je řešit „nepříznivou sociální a finanční situaci rodin s dětmi, kterým není hrazeno stanovené výživné ze strany povinného rodiče“. Dále zpráva zpřesňuje příjemce zálohovaného výživného, které „bude náležet oprávněným osobám, kterým není hrazeno soudem stanovené či schválené výživné, a to za jasných, zákonem předem stanovených podmínek“.

Oproti zákonu, kde je zaveden pojem *povinná osoba*, je zde jinak pojmenován a přesněji definován *povinný rodič*, tedy ten, „komu byla na základě pravomocného rozhodnutí soudu či soudem schválené dohody rodičů stanovena vyživovací povinnost“.

Jsou uvedeny podmínky poskytnutí zálohovaného výživného, které je vypláceno, pokud „existuje pravomocné soudní rozhodnutí o výživném, či soudem schválená dohoda, a povinný tuto stanovenou povinnost hradit výživné po dobu minimálně tří měsíců neplní“.

Dochází zde k formulování vztahu oprávněné osoby a státu, kdy „poskytnutím zálohovaného výživného přejde právo oprávněné osoby na výživné na stát, a to do výše poskytnutého zálohovaného výživného“. Je zde vymezena úloha dalšího subjektu, státu, v právním řízení: „Stát tedy sám vymáhá poskytnuté částky zálohovaného výživného od povinné osoby, a to za využití stávajících nástrojů výkonu rozhodnutí (soudní výkon rozhodnutí či exekuční řízení).“

5. Dopady navrhované úpravy

Z této kapitoly důvodové zprávy byly vybrány podkapitoly Sociální dopady a Dopady ve vztahu k zákazu diskriminace a ve vztahu k rovnosti žen a mužů.

„Navrhovaná právní úprava má pozitivní dopady na rodiče s dětmi, jimž se nedaří vymoci soudem stanovené výživné.“ (Česko, 2017)

Sociální dopady tohoto zákona jsou hodnoceny jako pozitivní vůči té skupině rodičů s dětmi, „jimž se nedaří vymoci soudem stanovené výživné“.

„Právní úprava má pozitivní dopad na rovnost žen a mužů. Zálohované výživné bude při splnění zákonných podmínek náležet rodinám bez ohledu na pohlaví osamělého rodiče.

Navrhovaná právní úprava nemá negativní dopady ve vztahu k zákazu diskriminace ani ve vztahu k rovnosti mužů a žen, neboť dávku bude moci čerpat oprávněný rodič bez ohledu na pohlaví, stejně tak platí, pokud se jedná o povinného rodiče. Dlouhodobě v ČR platí, že po

rozvodu pečují o dítě v převážné většině ženy. Navrhovaná právní úprava tedy pomůže zejména ženám v případě jejich obtížné finanční situace způsobené nehrazením výživného druhým z rodičů. Stejně však bude postupováno i v případě, kdy oprávněným rodičem bude otec dítěte. Proto je možné konstatovat, že navrhovaná právní úprava má pozitivní dopad na rovnost žen a mužů. (Česko, 2017)

Zhodnocení dopadů ve vztahu k zákazu diskriminace a ve vztahu k rovnosti žen a mužů jsou pro účely našeho výzkumu důležité, protože se dotýkají otázky pohlaví oprávněných a povinných osob, které v zákoně dosud nebylo specifikováno.

Podle tohoto zhodnocení má zákon „pozitivní dopad na rovnost žen a mužů“, a to z toho důvodu, že „zálohované výživné bude při splnění zákonných podmínek náležet rodinám bez ohledu na pohlaví osamělého rodiče.“ Využívá se zde pojmu *osamělý rodič*, který se v tomto dokumentu poprvé objevil ve Zhodnocení současného právního stavu v dané oblasti a který je definován podle § 350 (1) zákona č. 262/2006 Sb., (zákoník práce).

V důvodové zprávě jako účastníci právního řízení často figurují *povinný rodič* a *oprávněný rodič*, zatímco znění zákona se drží těchto právně vymezených účastníků řízení: *oprávněná osoba* (nezaopatřené dítě), *žadatel* a *příjemce*. Oprávněná osoba v důvodové zprávě bývá častěji pojmenována jako oprávněný rodič, zatímco ve znění zákona je to primárně nezaopatřené dítě.

3.2.2 Zvláštní část

Ve zvláštní části důvodové zprávy byly k analýze vybrány následující paragrafy nacházející se v kapitole ČÁST PRVNÍ – zákon o zálohovaném výživném: K § 1, K § 6, K § 16 a dále celé znění kapitoly ČÁST ŠESTÁ - Účinnost.

K § 1

„Hlavním záměrem návrhu zákona je podpora rodičů s dětmi v případech, kdy druhý rodič neplatí řádně stanovené výživné. Návrh tak řeší situaci rodin s dětmi, které se vlivem nehrazení výživného ze strany povinného rodiče mohou dostat do nepříznivé sociální a finanční situace. Zálohované výživné reaguje na zvýšené riziko ohrožení chudobou pro rodiny a tedy na důsledky situace, kdy dítě neobdrží částku výživného, která je mu určena na základě rozhodnutí soudu nebo soudem schválené dohody rodičů o výživném. Za soudem uloženou povinnost hradit výživné považujeme tedy i soudem schválenou dohodu rodičů. Zálohované výživné je tak navrhováno jako opatření v oblasti sociálního zabezpečení, neboť bude ve většině případů řešit problematiku chudoby rodin. Půjde tedy o jakýsi speciální transfer do těchto rodin, aby došlo ke zmírnění jejich chudoby v důsledku neplnění vyživovací povinnosti ze strany povinného rodiče. ...“ (Česko, 2017)

V tomto paragrafu je formulován hlavní záměr zákona, jímž je „podpora rodičů s dětmi v případech, kdy druhý rodič neplatí řádně stanovené výživné“. Pro tuto formulaci je použito pojmenování *druhý rodič*.

Dále je specifikováno a zdůvodněno zálohované výživné, které „reaguje na zvýšené riziko ohrožení chudobou pro rodiny“ a které „je tak navrhováno jako opatření v oblasti sociálního zabezpečení, neboť bude ve většině případů řešit problematiku chudoby rodin“. Toto zdůvodnění nevyužívá právní definice účastníků řízení, jako subjekt uvádí *rodinu*.

K § 6

„Účastníky řízení o přiznání zálohovaného výživného budou jednak oprávněná osoba, tedy nezaopatřené dítě, které má nárok na výživné od rodiče, který vyživovací povinnost neplní, dále příjemce dávky a žadatel, což bude nejčastěji druhý rodič, se kterým dítě žije, do doby než bude dítě plně svéprávné a může samo o dávku žádat a dávku pobírat a další společně posuzované osoby či jiné osoby, jde-li o řízení o přeplatku.
...“ (Česko, 2017)

V této části se znovu využívá právní terminologie. Pro definování účastníků řízení jsou použity pojmy *oprávněná osoba*, *nezaopatřené dítě*, *povinná osoba*, *žadatel*, *příjemce*. Kromě toho je zde charakterizován *žadatel* jako „nejčastěji druhý rodič, který o dítě pečuje“.

K § 16

„Náleží-li oprávněné osobě zálohované výživné, přechází její právo na výživné na stát, a to do výše poskytnutého zálohovaného výživného. Pohledávku výživného, která přešla na stát, vymáhá krajská pobočka Úřadu práce. K vymožení pohledávky podává návrh na soudní výkon rozhodnutí nebo exekuční návrh. Stát tedy sám vymáhá poskytnuté částky zálohovaného výživného od povinné osoby, a to za využití stávajících nástrojů výkonu rozhodnutí (soudní výkon rozhodnutí či exekuční řízení).“ (Česko, 2017)

V tomto paragrafu dochází k formulování vztahu oprávněné osoby a státu, na nějž přechází právo oprávněné osoby na zálohované výživné. Stát je definován jako subjekt, který „sám vymáhá poskytnuté částky zálohovaného výživného od povinné osoby.“

ČÁST ŠESTÁ – Účinnost

„S ohledem na nezbytnost urychleného řešení problému podpory rodičů s dětmi v případech, kdy druhý rodič neplatí řádně stanovené výživné, se navrhuje nabytí účinnosti zákona ke dni 1. ledna 2018.“ (Česko, 2017)

V závěru důvodové zprávy a zároveň závěru celého vládního návrhu zákona o zálohovaném výživném je formulován požadavek „nezbytně urychleného řešení problému podpory rodičů s dětmi v případech, kdy druhý rodič neplatí řádně stanovené výživné“, za kterýmžto účelem je navržena účinnost zákona k 1. lednu 2018. V této závěrečné formulaci se neobjevuje právní terminologie, místo ní zde figurují pojmy *druhý rodič* a *rodič s dětmi*.

3.3 Reakce veřejnoprávních médií

Veřejnoprávní média v České republice jsou Český rozhlas, Česká televize a Česká tisková kancelář. Každé z těchto médií spravuje vlastní webové stránky, jejichž součástí je zejména elektronické zpravodajství daného média.

Český rozhlas poskytuje elektronické zpravodajství jednak formou archivu vysílaných reportáží v elektronické podobě na své webové stránce Český rozhlas (<http://www.rozhlas.cz/>), jednak na speciálně k tomu zřízené webové stránce iROZHLAS (<https://www.irozhlas.cz>), která je pod záštitou České rozhlasu. Česká televize poskytuje elektronické zpravodajství na své vlastní webové stránce v rubrice Zpravodajství (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24>).

Česká tisková kancelář (ČTK) poskytuje své zpravodajství jako placenou službu dalším médiím, společnostem i jednotlivcům. Spravuje speciálně zřízenou webovou stránku Infobanka ČTK (<https://ib.ctk.cz>), která je archivem aktuálního zpravodajství ČTK. Tato služba je placená a přístup k ní je omezen. Z tohoto důvodu nejsou data ČTK součástí analýzy.

Tato práce se zabývá podobou mediálního diskurzu o zálohovaném výživném po schválení návrhu zákona o tzv. zálohovaném výživném vládou České republiky, tedy ode dne 29. března 2017. Toto časové kritérium bylo uplatněno při výběru článků veřejnoprávních médií. Pro analýzu byly vybrány ty části článku, které pojmenovávají právně definované účastníky řízení o zálohovaném výživném (nominace), případně části, které těmto účastníkům přisuzují nějaké vlastnosti (predikace).

Termíny, které byly identifikovány jako diskurzivní strategie nominace, jsou v citovaném textu vyznačeny podtržením. Titulky jednotlivých článků jsou zvýrazněny tučným písmem.

3.3.1 Český rozhlas

Při vyhledávání v archivu elektronického zpravodajství Českého rozhlasu byly nalezeny dva články. První článek se nachází webové stránce Českého rozhlasu v archivu vysílaných reportáží stanice Plus v programu Dnešní Plus. Druhý článek byl nalezen na webové stránce iROZHLAS v rubrice Zprávy z domova. Následuje analýza prvního z těchto článků.

Stát možná zálohované výživné od neplatičů nevyumůže, ale hlavní jsou děti, říká poslankyně ČSSD [Ilustrace: matka s malým dítětem]

Matky nebo otcové sami vychovávající děti patří u nás mezi ty, kteří jsou nejvíce ohroženi chudobou. Zvláště pokud druhý rodič odmítá platit alimenty. Právě této skupině by mělo pomoci tzv. zálohované výživné, které by dětem poskytoval stát za neplatiče a po něm ho následně vymáhal. O jeho zavedení bude ve středu jednat vláda.

...

Výživné by mohl za rodiče dlužníky platit stát. Vyplacené dávky by pak úřady práce vymáhaly po neplatičích. Zálohované alimenty na vládě prosadilo ministerstvo práce a sociálních věcí v čele s Michaelou Marksovou z ČSSD. Resort tak chce pomoci rodičům samoživitelům. Normu nyní

dostanou poslanci. Více informací najdete na Zpravodajském webu Českého rozhlasu >>

V tomto článku se objevují v porovnání s návrhem zákona o zálohovaném výživném zcela odlišné nominace pro analyzované subjekty. V titulku článku se klade důraz na tyto tři subjekty: *stát, neplatiči a děti*. Text začíná nominací *matky nebo otcové sami vychovávající děti*, za níž následuje predikace „jsou nejvíce ohroženi chudobou“. Povinná osoba je nominována jako *druhý rodič*. Zálohované výživné je dávka, která je definována predikací „které by dětem poskytoval stát za neplatiče“ s důrazem na tři subjekty, které jsou nominovány: *děti, stát, neplatiči*. Dále se text soustředí již jen na dva z těchto subjektů, pro které jsou použity nominace *rodiče dlužníci, neplatiči vs stát, úřady práce*. Nominaci *rodičům samoživitelům* uvozuje predikace „resort tak chce pomoci“.

Pomoc už existuje

„Domníváme se, že bychom neměli zavádět novou sociální dávku, kdy poctiví rodiče platí za ty nezodpovědné. A pokud výživné dnes není schopen vymoci samoživitel, tak v tom podle nás nebude stát výrazně úspěšnější,“ říká poslankyně za TOP 09 Markéta Pekarová Adamová.

Na současný stav ale nejvíce doplácí děti. Jak řešit problém rodin, které si kvůli neplacení výživného nemohou dovolit platit dětem ani školní obědy? ...

„Dnes je neplacení alimentů trestným činem až po čtyřech měsících za sebou. TOP 09 navrhuje, aby to bylo už po dvou. Myslím, že stát musí vyvíjet tlak na neplatiče a zlepšit vymahatelnost soudní cestou, aby proces trval maximálně pár měsíců.“ (Markéta Pekarová Adamová)

„Paní Adamová si trošku odporuje. TOP 09 dlouhodobě kritizuje jakékoli sociální dávky a nyní říká, ať je maminky čerpají. Pokud by stát výživné za neplatiče platil, tak by ho následně mohl i vymáhat. ...“ oponuje sociálnědemokratická poslankyně Zuzana Kailová.

V citátu poslankyně za TOP 09 figurují nominace *poctiví rodiče vs ti nezodpovědní*, dále jsou v opozici nominace *samoživitel vs stát*. Veřejnoprávní médium reaguje na tento citát predikací „na současný stav ale nejvíce doplácí děti“, v níž využívá nominace *děti*. Dále uplatňuje nominaci *rodiny*, kterou uvozuje predikace „které si kvůli neplacení výživného nemohou dovolit platit dětem ani školní obědy.“ Poslankyně za TOP 09 v reakci využívá nominace *stát vs neplatiči*.

V citátu poslankyně za ČSSD se objevuje citově zabarvená nominace/intenzifikace *maminky* a dále nominace *stát vs neplatiči*. Táž poslankyně dále využívá nominaci *nezaopatřené děti*. Vedle nominace *neplatiči* používá jako synonymum nominaci *otcové*. Nominaci *děti* charakterizuje predikací „které ty peníze potřebují.“ Nakonec se vrací k nominaci *maminka*, jíž přisuzuje predikaci „které by měl stát pomoci zálohovým výživným.“

Kdy má být neplacení alimentů trestné?

Ministerstvo práce a sociálních věcí ale odhaduje vymahatelnost výživného od dlužníků na zhruba 10 %. Proč je tak nízká?

„To je otázka na ministerstvo spravedlnosti, které za posledních 10 let ve věci alimentů pro nezaopatřené děti nic moc neudělalo. Bylo přijato odebrání řidičských průkazů neplatičům, ale myslím, že se to minulo účinkem. Stát možná tolik peněz od otců nevymůže, ale já na prvním místě vidím děti, které ty peníze potřebují,“ zdůrazňuje Kailová.

„Rodiče, který se rozhodne neplatit a tím poškozovat rodinu, k tomu žádné opatření nedonutí.“

V té chvíli by měl přijít stát a mamince pomoci zálohovým výživným, které by následně vymáhal.“ (Zuzana Kailová) ... (Český rozhlas, 2017).

V titulku analyzovaného článku, kterým je uvozená přímá řeč poslankyně ČSSD, je zdůrazněna důležitost dětí na úkor státu. Dochází k perspektivizaci, zdůraznění skutečnosti z úhlu pohledu subjektů zasažených nevyplácením výživného. Tuto perspektivu posiluje využití ilustrace matky s dítětem (Ilustrace 1). Neúspěch státu ve vymáhání je modifikován modální částicí *možná*, která oslabuje jistotu nevyvadatelnosti zálohovaného výživného.

Následuje analýza druhého z článků uveřejněného na zpravodajském portálu iROZHLAS.

Alimenty by měl za dlužníky platit stát a peníze pak vymáhat zpětně, rozhodla vláda
[Ilustrace: peníze]

Výživné by mohl za rodiče dlužníky platit stát. Vyplacené dávky by pak úřady práce vymáhaly po neplatičích. Zálohované alimenty na vládě prosadilo ministerstvo práce a sociálních věcí v čele s Michaelou Marksovou z ČSSD. Resort tak chce pomoci rodičům samoživitelům. Normu nyní dostanou poslanci.

Děti z domácností s nižším příjmem by podle návrhu zákona měly dostávat podle svého věku maximálně 2088, 2568 či 2940 korun, tedy nejvýš 1,2násobek svého životního minima.

...

Neplacení výživného je trestné

Neplacení výživného déle než čtyři měsíce je trestné. Pokud je to z nedbalosti, hrozí rok vězení. Za vyhýbání se povinnosti jsou to až dva roky.

Pokud dítěti či jinému příjemci hrozí nouze nebo jiné nebezpečí, může pachatel za mřížemi skončit až na tři roky. Využívají se i alternativní tresty jako zabavení řidičských průkazů.

...

Na začátku letošního února bylo ve věznicích za zanedbání výživy 1319 lidí. Polovina neplatičů alimentů je odsouzena opakovaně. (iROZHLAS, 2017)

V tomto článku se v nadpisu klade důraz pouze na dva subjekty, které jsou nominovány jako *dlužníci* a *stát*. Jsou užity nominace *rodiče dlužníci*, *neplatiči vs stát*, *úřady práce*. Vyskytuje se také nominace *rodiče samoživitelé*, která je uvozena predikací „resort tak chce pomoci“. Jako příjemci určité částky peněz jsou označeny *děti*. Jako subjekty, kterým hrozí nouze, jsou jmenováni *dítě* nebo *jiný příjemce*. Povinná osoba se v případě neplacení výživného po dobu déle než čtyř měsíců stává *pachatelem*. V souvislosti s odsouzením za zanedbání výživy se vedle *pachatele* objevuje nominace *neplatič*.

V titulku analyzovaného článku se tentokrát vyskytuje důraz na finanční prostředky, který umocňuje použitá ilustrace peněz (Ilustrace 2), dochází tedy k perspektivizaci z úhlu pohledu státu, který se v zájmu nezaopatřených dětí zadluží a peníze bude vymáhat až zpětně. Zároveň je však sloveso *platit* uvedeno v kondicionálu, který oslabuje míru jistotní modalitý tvrzení.

3.3.2 Česká televize

Tento článek byl zveřejněn na webu České televize v rubrice Zpravodajství v kategorii Domácí.

Za neplatiče má výživné platit stát, schválili ministři. Stát to bude přes 700 milionů
[Ilustrace: otec s malým dítětem]

Vláda schválila návrh zákona o zálohovaném výživném, které by za neplatiče poskytoval stát. Vyplacené dávky by pak vymáhal po neplatičích. O přijetí normy informoval na Twitteru ministr pro lidská práva Jan Chvojka (ČSSD). Podle předlohy by děti z domácností s nižším příjmem měly dostávat podle svého věku maximálně 2088, 2568 či 2940 korun, tedy nejvýš 1,2násobek životního minima.

...

Zálohované výživné je podle návrhu „zvláštní sociální dávka“. Bude o ni možné žádat, pokud dítě nedostává od rodiče soudem nařízené alimenty či jejich část přes tři kalendářní měsíce. O přidělení rozhodne krajský úřad práce, po neplatiči pak bude vyplacenou sumu na dávku vymáhat u soudu či exekucí. Pokud se zjistí, že po dlužníkovi není možné nic vymoci, zálohované alimenty stát neposkytne.

V tomto článku je opět kladen důraz na dva subjekty, vymezené jako *neplatiči*, *dlužníci* vs *krajský úřad práce*, *stát*. Jako příjemci určité částky peněz jsou jmenovány *děti*. Zálohované výživné je definováno jako zvláštní sociální dávka, která je dále uvozena predikací: „Bude o ni možné žádat, pokud dítě nedostává od rodiče soudem nařízené alimenty či jejich část přes tři kalendářní měsíce.“ V této definici jsou nominovány dva subjekty: *dítě*, *rodič*.

Výhrady mělo několik resortů, dva kraje i odbory

Podle ministerstva práce má nová dávka zmírnit chudobu děti, kterým rodič alimenty neplatí. ... Se zavedením zálohovaného výživného nesouhlasí ani opoziční TOP 09 a někteří právníci. Podle nich je nutné spíš zlepšit vymahatelnost. „Stát nemá nahrazovat nezodpovědného rodiče, ale má jej přimět k plnění jeho povinností,“ sdělila poslankyně a místopředsdkyně TOP 09 Markéta Pekarová Adamová. Poslanci TOP 09 navrhuje, aby stíhání dlužníků bylo možné už po dvou měsících neplacení alimentů. Nyní je nehrazení výživného trestné až po čtyřech měsících. „Zákon je výsledkem dlouhodobých jednání, v rámci kompromisu tak přináší pouze tu nejjednodušší formu pomoci samoživitelům. Nepovažujeme za správné legitimizovat institut neplatiče, na kterého se skládáme všichni' bez dalších penalizací.“ Petr Sýkora, šéf Asociace neúplných rodin. Podle šéfa Asociace neúplných rodin Petra Sýkory představuje zákon jen nejjednodušší pomoc. Chybí v něm opatření, díky nimž by stát mohl peníze od neplatičů účinněji vymáhat, či možnost postoupit pohledávku někomu jinému za 80 procent dlužné částky, tvrdí asociace. ... (Česká televize, 2017)

V citaci poslankyně TOP 09 se objevují v opozici subjekty *stát* vs *nezodpovědný rodič*, které jsou propojeny predikací: „Stát nemá nahrazovat nezodpovědného rodiče, ale má jej přimět k plnění jeho povinností.“ V citaci šéfa asociace neúplných rodin jsou subjekty, jimž je třeba pomoci, nominováni *samoživitelé*. Dále se objevuje nominace *neplatiče* následovaná predikací „na kterého se skládáme všichni.“

V titulku analyzovaného článku je silně zdůrazněna finanční perspektiva státu včetně vyčíslení celkové sumy, o níž se jedná. V první větě je užito modálního slovesa *mít* ve smyslu povinnosti, nutnosti. Jedná se o tzv. hortativ (CzechEncy, 2017). Ve druhé větě je sloveso *stát* uvedeno v budoucím čase bez modality, což posiluje jistotu tvrzení. Tato perspektiva je doprovázena ilustrací otce s dítětem (Ilustrace 3). Uvedení informace o finančním zatížení státu včetně konkrétního vyčíslení přímo v titulku článku je podle mého názoru možné analyzovat zároveň jako intenzifikaci.

3.4 Reakce nejčtenějších online médií

Pro analýzu byly zvoleny články reagující na schválení návrhu zákona o zálohovaném výživném ze strany vlivných českých online médií. Online platforma byla zvolena jednak pro svůj rostoucí vliv ve zpravodajství v porovnání s tradičními médii (CEMES, 2011), jednak pro zachování jednotné metodologie při analýze. Pro analýzu byla vybrána tři zpravodajská média, která měla v roce 2017 nejvíce reálných uživatelů za měsíc (NetMonitor, 2017). Pořadí médií v analýze je řazeno sestupně podle návštěvnosti. Bylo uplatněno stejné časové kritérium jako při výběru článků veřejnoprávních médií. Pro analýzu byly vybrány ty části článku, které pojmenovávají právně definované účastníky řízení o zálohovaném výživném (nominace), případně části, které těmto účastníkům přisuzují nějaké vlastnosti (predikace).

Termíny, které byly identifikovány jako diskurzivní strategie nominace, jsou v citovaném textu vyznačeny podtržením. Titulky jednotlivých článků jsou zvýrazněny tučným písmem.

3.4.1 Novinky.cz

Zpravodajský web Novinky.cz bezprostředně reagoval na schválení návrhu zákona o zálohovaném výživném v rubrice Domáci následujícím článkem.

Alimenty za neplatiče uhradí stát. Vládou prošlo zálohované výživné [Ilustrace: tehdejší ministryně práce a sociálních věcí Michaela Marksová]

Děti, kterým rodiče neplatí alimenty, budou dostávat peníze od státu. Vláda se napotřetí shodla na zákonu o zálohovaném výživném, který předložila ministryně práce a sociálních věcí Michaela Marksová. ČSSD, hnutí ANO a lidovci se k zavedení náhradního výživného zavázali v koaliční smlouvě.

„Zákon má podpořit rodiče s dětmi v situaci, kdy druhý rodič neplatí soudem uložené výživné. V takovém případě by výživné nejprve vyplatil stát a následně by je sám vymáhal od rodiče s vyživovací povinností,” uvedl resort.

Jako příjemci peněz od *státu* jsou uvedeny *děti*, uvozené predikací „kterým rodiče neplatí alimenty.“ Důraz je v predikaci kladen na subjekty: *děti*, *rodiče*, *stát*. V citaci resortu jsou nominovány subjekty *rodiče s dětmi* vs *druhý rodič*, následuje nominace *stát* vs *rodič s vyživovací povinností*.

Na zálohované výživné budou mít nárok ti samoživitelé, kteří nedostali alimenty po dobu tří měsíců. Zálohované výživné bude náležet ve výši určené dle pravomocného rozhodnutí soudu nebo soudem schválené dohody, nejvýše však ve výši 1,2násobku životního minima dítěte, podle věku tedy 2088, 2568 či 2940 korun.

Rodina bude mít na zálohované výživné nárok, pokud příjem domácnosti nepřekročí 2,7násobek životního minima a pokud po neplatícím rodiči alimenty vymáhá soud či exekutor.

Podle znění článku mají nárok na zálohované výživné *samoživitelé*, uvození predikací „kteří nedostali alimenty po dobu tří měsíců“. Další nominací subjektu, který má na zálohované výživné

nárok, je dle znění článku *rodina vs neplatičí rodič*. Nominace *rodina* a *rodiče s dětmi* se zde v podání médií objevuje vůbec poprvé (ve shodě s nominací v důvodové zprávě), stejně jako nominace *rodič s vyživovací povinností*. Článek dále obsahuje již analyzovanou citaci poslankyně TOP 09 obsahující nominace *stát vs nezodpovědný rodič*.

Pravice proti

Proti návrhu, který nyní posoudí dolní parlamentní komora, se ostře staví pravicová opozice. „Myšlenku zálohového výživného od samého začátku považuji za chybnou. Stát nemá nahrazovat nezodpovědného rodiče, ale má jej přimět k plnění svých povinností,“ komentovala členka sněmovního výboru pro sociální politiku Markéta Adamová (TOP 09). (Novinky.cz, 2017)

V titulku článku je kladen důraz na perspektivu ze strany státu, který uhradí zálohované výživné za neplatiče. Slovo *uhradit* je zde použito v budoucím čase bez vyjádření modality, navozuje tak zdání jistoty, definitivnosti rozhodnutí. V druhé větě titulku se klade důraz také na vládu jako původce tohoto rozhodnutí, které umocňuje ilustrace tehdejší ministryně práce a sociálních věcí Michaely Marksové (Ilustrace 4).

3.4.2 Idnes.cz

Zpravodajský web Idnes.cz v rubrice Domáci reagoval na schválení návrhu zákona o zálohovaném výživném následujícím článkem.

Vláda „last minute“: Marksová prosadila zálohované výživné [Ilustrace: tehdejší ministryně práce a sociálních věcí Michaela Marksová]

Rodiče samoživitelé by mohli dostávat zálohované výživné od státu, který by ho pak vymáhal od neplatičů. Schválila to vláda. Ministryně práce a sociálních věcí Michaela Marksová z ČSSD si vzala k srdci výzvu premiéra, aby ministři do konce března dali vládě návrhy, které podle nich musí projít do voleb.

Napotřetí tak Marksová dokázala prosadit ve vládě zálohované výživné. Zákon teď budou schvalovat poslanci. Novou dávku by podle návrhu mohly dostávat děti z domácností s příjmem pod 2,7násobek životního minima. Úřady práce by jim vyplácely podle věku dítěte nejvýš 2 088, 2 568 či 2 940 korun, maximálně 1,2násobek dětského životního minima. Peníze by pak stát vymáhal po neplatičích.

Náhradní výživné ČSSD, ANO a KDU-ČSL slibovaly už v koaliční smlouvě. Podle návrhu bude možné o novou sociální dávku žádat, pokud rodič dítěti neplatí soudem nařízené alimony či jejich část přes tři kalendářní měsíce. O přidělení by rozhodl krajský úřad práce, po neplatiči by pak stát vyplacenou sumu na dávku vymáhal u soudu či exekucí. Podle odhadů by se státu vrátila asi desetina vyplacené sumy. Roční náklady ministerstvo práce počítalo na 736,8 milionu korun, zpět by tak stát dostal asi 74 milionů korun.

Tento článek nominuje jako příjemce zálohovaného výživného *rodiče samoživitele* a jako poskytovatele *stát*, který by výživné vymáhal po *neplatičích*. Důraz je kladen na tři subjekty: *rodiče samoživitelé*, *stát*, *neplatiči*. Později jsou však jako příjemci nové dávky nominovány *děti*

a objevuje se nová trojice subjektů: *děti, stát, neplatiči*. Článek v závěru obsahuje již analyzovanou citaci poslankyně TOP 09 obsahující nominace *stát vs nezodpovědný rodič*:

Opoziční TOP 09 bude v parlamentu proti. „Stát nemá nahrazovat nezodpovědného rodiče, ale má jej přimět k plnění jeho povinností,“ uvedla místopředsedkyně TOP 09 Markéta Pekarová Adamová. Poslanci TOP 09 navrhuji, aby stíhání dlužníků bylo možné už po dvou měsících neplacení alimentů. Nyní je nehrazení výživného trestné až po čtyřech měsících.“
... (Idnes.cz, 2017)

Titulek článku přináší novou perspektivu; silně zdůrazňuje podíl vlády ČR, a to zejména tehdejší ministryně práce a sociálních věcí Michaely Marksové. Toto zdůraznění se projevuje na slově *prosadit*, jehož použití v minulém čase tuto činnost podává jako skončenou a definitivní. Poprvé se zde objevuje titulek, který na rozdíl od všech ostatních článků nezmiňuje v první větě titulku žádného ze zákonem definovaných účastníků řízení o zálohovaném výživném, ale klade důraz na odpovědnou legislativní moc. Perspektiva je v titulku zúžena pouze na původce zákona, na nějž klade důraz. Tato perspektiva je umocněna ilustrací Michaely Marksové (Ilustrace 5). Takto úzce vymezenou perspektivizaci s nulovým oslabením jistotní modalit je podle mého názoru možno interpretovat také jako intenzifikaci.

3.4.3 Aktuálně.cz

Zpravodajský web Aktuálně.cz reaguje na schválení návrhu zákona o zálohovaném výživném následujícím článkem v rubrice Domáci.

Výživné za neplatiče má poskytovat stát. Vláda schválila i vyšší příspěvek na péči
[Ilustrace: tehdejší ministryně práce a sociálních věcí Michaela Marksová]

...
Zálohované výživné by za neplatiče platil stát

Vláda také schválila návrh zákona o zálohovaném výživném, které by za neplatiče poskytoval stát. O přijetí normy informoval na Twitteru ministr pro lidská práva Jan Chvojka (ČSSD). Vyplacené dávky by pak úřady práce vymáhaly po neplatičích.

Podle předlohy, kterou teď dostanou k projednání poslanci, by děti z domácností s nižším příjmem měly dostávat podle svého věku maximálně 2088, 2568 či 2940 korun, tedy nejvýš 1,2násobek svého životního minima.

... Podle lidovců má zákon o zálohovaném výživném logiku, s nadšením ho ale nevitají. "My jsme k zákonu o zálohovaném výživném obezřetní. Samozřejmě to má nějakou logiku. Na druhou stranu, stát by se měl snažit, aby tu byla větší vymahatelnost práva, a ne to hradit za ty, kteří odmítají platit," řekl ještě před hlasováním Aktuálně.cz předseda KDU-ČSL Pavel Bělobrádek. (Aktuálně.cz, 2017).

Článek vymezuje hlavně dva subjekty: *neplatiče vs stát, úřady práce*. Jako příjemci peněz jsou nominovány *děti*. V citaci předsedy KDU-ČSL se objevují nominace dvou subjektů: *stát vs ti, kteří odmítají platit*.

Titulek článku předkládá perspektivu státu, který má výživné poskytovat za neplatiče. Na rozdíl od titulku na webu Novinky.cz je zde však užito modálního slovesa *mít* ve smyslu nutnosti, povinnosti, podobně jako je využito v titulku článku České televize. Přestože se jedná o modální sloveso vyjadřující nutnost, jistotní modalita zde působí méně definitivně než u podobně formulovaného titulku článku Novinky.cz. Článek opět doprovází ilustrace tehdejší ministryně práce a sociálních věcí Michaely Marksové (Ilustrace 6).

4 Výsledky

V této části budou prostřednictvím několika tabulek porovnány diskurzivní strategie analyzované ve všech souborech dat. Speciální pozornost bude věnována porovnání titulků článků analyzovaných médií, které jsou pro upoutání pozornosti čtenářů klíčové a pro diskurzivní strategii důležité.

4.1 Nominace

První tabulka zachycuje nominace v právní terminologii ve srovnání s veřejnoprávními a soukromými médii. Nominace jsou číslovány. Vztahy, v nichž se nominované subjekty v textu nachází, jsou označeny symbolem X. X značí vztah právního plnění subjektu napravo k subjektu nalevo. V případě více než dvou subjektů postupuje vztah právního plnění subjektů zprava doleva, např.: děti X stát X neplatiči > stát je povinen právním plněním dětem, neplatiči jsou povinni právním plněním státu. Pokud bylo užito více rovnocenných nominací, jsou tyto odděleny lomítkem.

Tabulka 1: Nominace

	Nominace
Návrh zákona	1) nezaopatřené dítě X povinná osoba 2) oprávněná osoba / žadatel / příjemce / společně posuzovaná osoba X stát
Důvodová zpráva	1) dítě X povinný rodič / druhý z rodičů 2) osamělí rodiče / rodiny s dětmi X povinný rodič, druhý rodič 3) druhý rodič, rodič s dětmi X stát 4) stát X povinná osoba
Český rozhlas	1) děti X stát X neplatiči 2) stát, úřady práce X neplatiči, dlužníci 3) matky nebo otcové sami vychovávající děti / rodiče samoživitelé 4) nezodpovědní rodiče X poctiví rodiče (citace posl. TOP 09) 5) samoživitel X stát (citace posl. TOP 09) 6) maminky, děti X stát X otcové, neplatiči (citace posl. ČSSD)
iROZHLAS	1) stát, úřady práce X neplatiči, dlužníci 2) rodiče samoživitelé 3) dítě / jiný příjemce X neplatič
Česká televize	1) krajský úřad práce, stát X neplatiči, dlužníci 2) dítě, rodič X stát 3) nezodpovědný rodič X stát (citace posl. TOP 09) 4) neplatič, na kterého se skládáme všichni (citace šéfa Asociace neúplných rodin)
Novinky.cz	1) děti, rodiče X stát 2) rodiče s dětmi X druhý rodič 3) rodina X neplatičí rodič 4) stát X rodič s vyživovací povinností 3) nezodpovědný rodič X stát (citace posl. TOP 09)

	Nominace
Idnes.cz	1) rodiče samoživitelé X stát X neplatiči 2) děti X stát X neplatiči 3) nezodpovědný rodič X stát (citace posl. TOP 09)
Aktualne.cz	1) stát, úřady práce X neplatiči 2) děti 3) ti, kteří odmítají platit X stát (citace posl. KDU-ČSL)

Znění návrhu zákona vymezuje jednak *nezaopatřené dítě* jako *oprávněnou osobu* ve vztahu k *povinné osobě*, jednak *oprávněnou osobu/žadatele/příjemce/společně posuzovanou osobu* ve vztahu ke *státu*. *Příjemcem* zálohovaného výživného je podle zákona oprávněná osoba nebo osoba v zastoupení. *Žadatelem* je oprávněná osoba nebo osoba v zastoupení. Příjemce nemusí být totožný s osobou žadatele. Zákon tedy rozlišuje zejména oprávněnou osobu (nezaopatřené dítě), žadatele, příjemce a povinnou osobu. V popředí je nezaopatřené dítě, které by mělo být žadatelem a příjemcem, počítá se ovšem s osobami v zastoupení oprávněné osoby. Neutrální pojem *osoba* zahrnuje mužské i ženské pohlaví, pojmům rodič, otec nebo matka se znění zákona vyhýbá. Znění zákona obsahuje ze všech souborů dat nejvíce neutrální a obecné nominace, které dále nespecifikuje.

Důvodová zpráva na rozdíl od znění zákona připouští místo zákonem preferovaného pojmu osoba nominací *rodič*, zůstává však v pojmosloví genderově neutrální. Místo pojmu oprávněná osoba preferuje nominací *dítě*. V části 1. Zhodnocení současného právního stavu v dané oblasti využívá kromě nominace *povinný rodič* a *druhý z rodičů* také kolektivnější nominací *rodina*, a *rodina s dětmi*. V části 2. Odůvodnění hlavních principů navrhované právní úpravy se vrací k právnímu pojmu *oprávněná osoba*, místo povinné osoby však nominuje druhý subjekt *povinný rodič*. V části 5. Dopady navrhované úpravy je zdůrazněno, že zálohované výživné náleží rodinám bez ohledu na pohlaví rodiče; objevují se pozoruhodné nominace *osamělý rodič*, *žena*, *otec dítěte*. V této části důvodové zprávy poprvé dochází k genderovému rozlišení nominací oprávněných osob, avšak účelem je pouze poukázání na to, že pohlaví rodiče není pro vyplacení zálohovaného výživného relevantní. Zvláštní část důvodové zprávy se místy vrací k právnímu pojmosloví, nově se objevuje nominace *druhý rodič* a zejména *rodič s dětmi*. Důvodová zpráva je z hlediska nominací na přechodu mezi právní terminologií a mediálním diskurzem. Oproti zákonu účastníky řízení více specifikuje, snaží se však zachovávat genderovou neutralitu.

Analýza médií přináší oproti analýze návrhu zákona a důvodové zprávy zcela nové nominace. Ve dvou člancích Českého rozhlasu se vedle pojmu *dítě* místo povinné osoby nebo povinného rodiče poprvé objevují *neplatiči* a *dlužníci*. Vedle pojmu *stát* přibývá konkrétnější nominace *úřady*

práce. Pro vyjádření osob v zastoupení dítěte jsou užity nominace *matky nebo otcové sami vychovávající děti a rodiče samoživitelé*. V citaci poslankyně TOP 09 přibývá hodnotící nominace *poctiví rodiče a nezodpovědní rodiče*. V citaci poslankyně ČSSD se poprvé objevuje zcela jasné genderové rozlišení; pro osobu v zastoupení dítěte je užito nominace *maminky* a pro povinnou osobu nominace *otcové*. Podobné nominace využívá v článku rovněž Česká televize, v níž se nenachází žádné dosud neanalyzované nominace.

Zpravodajský web Novinky.cz se v případě nominací *rodiče s dětmi* a *druhý rodič* shoduje s důvodovou zprávou. Nově přináší pro povinnou osobu nominace *neplaticí rodič* a *rodič s vyživovací povinností*.

Zpravodajský web Idnes.cz se v případě nominace *rodiče samoživitelé* shoduje s články Českého rozhlasu.

Zpravodajský web Aktuálně.cz v citaci poslance za KDU-ČSL přináší pro povinné osoby novou nominaci *ti, kteří odmítají platit*.

Mediální texty tedy přicházejí s naprosto novými, hodnotícími, v některých případech genderově rozlišenými nominacemi. Většina nominací se v těchto médiích opakuje. Ve všech analyzovaných veřejnoprávních a soukromých médiích figurují nominace *dítě, stát, neplatič*. Rozdíl v povaze nominací mezi veřejnoprávními a soukromými médii není zřejmý.

4.2 Predikace

Druhá tabulka zachycuje predikace formulované v právní terminologii ve srovnání s predikacemi ve veřejnoprávních a soukromých médiích. Pojetí predikací bylo přizpůsobeno jazykovému materiálu, jímž je právní dokument na jedné straně a mediální texty na straně druhé. Predikace analyzované v návrhu zákona nejsou predikace v pravém slova smyslu, takové se objevují až v důvodové zprávě. Pro lepší přehlednost jsou v tabulce podtrženy nominace, ke kterým se predikace vztahují. Predikace jsou číslovány.

Tabulka 2: Predikace

	Predikace
Návrh zákona	1) <u>Oprávněná osoba</u> má právo požadovat zálohované výživné. 2) <u>Žadatel</u> je osoba, která požaduje zálohované výživné, a to buď jako sama oprávněná osoba nebo jako osoba v zastoupení. 3) <u>Příjemce</u> zálohovaného výživného je osoba, která obdrží zálohované výživné. Tato osoba nemusí být podle zákona totožná s osobou žadatele.
Důvodová zpráva	1) Zálohované výživné reaguje v prvé řadě na zvýšené riziko ohrožení chudobou pro <u>rodiny</u> a tedy na důsledky situace, kdy <u>dítě</u> neobdrží částku výživného, která je mu určena na základě rozhodnutí soudu nebo soudem schválené dohody rodičů o výživném. 2) V případech, kdy se dostávají <u>osamělí rodiče</u> do nepříznivé finanční situace, mohou

	Predikace
	<p>být již za stávající právní úpravy zabezpečeni dávkami pomoci v hmotné nouzi.</p> <p>3) Poskytnutím zálohovaného výživného přejde právo <u>oprávněné osoby</u> na výživné na <u>stát</u>, a to do výše poskytnutého zálohovaného výživného.</p> <p>4) Právní úprava má pozitivní dopad na rovnost <u>žen a mužů</u>. Zálohované výživné bude při splnění zákonných podmínek náležet <u>rodinám</u> bez ohledu na pohlaví <u>osamělého rodiče</u>.</p>
Český rozhlas	<p>1) <u>Matky nebo otcové sami vychovávající děti</u> patří u nás mezi ty, kteří jsou nejvíce ohroženi chudobou. Zvláště pokud <u>druhý rodič</u> odmítá platit alimenty.</p> <p>2) Resort tak chce pomoci <u>rodičům samoživitelům</u>.</p> <p>3) Na současný stav ale nejvíce doplácí <u>děti</u>.</p> <p>4) „Na prvním místě vidím <u>děti</u>, které ty peníze potřebují.“ (citace posl. ČSSD)</p> <p>5) „V té chvíli by měl přijít <u>stát</u> a <u>mamince</u> pomoci zálohovým výživným, které by následně vymáhal.“ (citace posl. ČSSD)</p>
iROZHLAS	1) Resort tak chce pomoci <u>rodičům samoživitelům</u> .
Česká televize	<p>1) Podle ministerstva práce má nová dávka zmírnit chudobu <u>dětí</u>, kterým rodič alimenty neplatí.</p> <p>2) „<u>Stát</u> nemá nahrazovat <u>nezodpovědného rodiče</u>, ale má jej přimět k plnění jeho povinností.“ (citace posl. TOP 09)</p> <p>3) „Nepovažujeme za správné legitimizovat institut ‚<u>neplatiče, na kterého se skládáme všichni</u>‘ bez dalších penalizací.“ (citace šéfa Asociace neúplných rodin)</p>
Novinky.cz	<p>1) <u>Děti</u>, kterým rodiče neplatí alimenty, budou dostávat peníze od státu.</p> <p>2) Na zálohované výživné budou mít nárok ti <u>samoživitelé</u>, kteří nedostali alimenty po dobu tří měsíců.</p> <p>3) <u>Stát</u> nemá nahrazovat <u>nezodpovědného rodiče</u>, ale má jej přimět k plnění svých povinností.“ (citace posl. TOP 09)</p>
Idnes.cz	1) „ <u>Stát</u> nemá nahrazovat <u>nezodpovědného rodiče</u> , ale má jej přimět k plnění jeho povinností.“ (citace posl. TOP 09)
Aktualne.cz	1) „ <u>Stát</u> by se měl snažit, aby tu byla větší vymahatelnost práva, a ne to hradit za <u>ty, kteří odmítají platit</u> .“ (citace posl. KDU-ČSL)

Predikace ve znění návrhu zákona jsou definicemi subjektů řízení. O predikace v pravém slova smyslu se nejedná, protože subjektům nepřisuzují vlastnosti, spíše vymezují účastníky ve vztahu k zálohovanému výživnému a tím je od sebe rozlišují. Zatímco oprávněná osoba má pasivní právo žádat výživné, žadatel je osoba, která už výživné aktivně požaduje. Příjemce je pak osoba, která výživné obdrží.

Důvodová zpráva již obsahuje predikace v pravém slova smyslu, které přisuzují účastníkům řízení určité vlastnosti. Jedná se o přisouzení zvýšeného rizika chudoby *rodinám*, kde *děti* nedostávají vypláceno výživné. Nominace *osamělí rodiče* je zároveň predikací, která je vyjádřena adjektivem. Přestože se jedná o právní termín, má tato nominace-predikace hodnotící charakter. Poskytnutím zálohovaného výživného je *oprávněné osobě* přisouzena vlastnost oprávněnosti vůči *státu*. Pozitivní dopad zákona je predikován osamělým rodičům bez ohledu na jejich pohlaví; tato predikace má hodnotící charakter. V důvodové zprávě se tak oproti návrhu zákona objevují

predikace, které nejen přisuzují účastníkům řízení určité vlastnosti, ale v omezené míře tyto vlastnosti také hodnotí.

Český rozhlas používá predikaci ohrožení chudobou, formulovanou již v důvodové zprávě, a touto predikací charakterizuje subjekt nominovaný *matky nebo otcové sami vychovávající děti*. Je zde rovněž predikován kauzální vztah mezi touto chudobou a subjektem nominovaným *druhý rodič*. Subjektu nominovanému *rodiče samoživitelé* je predikována pomoc ze strany resortu. Subjekt nominovaný *děti* je predikován jako takový, který na současný stav nejvíce doplácí. V citaci poslankyně ČSSD je subjektu nominovanému *děti* přisouzena potřebnost peněz. V další citaci téže osoby je subjektu nominovanému *maminka* přisouzena potřeba pomoci od státu a *státu* je skrze modální sloveso *mít* přisouzena povinnost pomoci.

iROZHLAS přisuzuje subjektu *rodiče samoživitelé* predikaci pomoci ze strany resortu.

Česká televize využívá predikace ohrožení chudobou, jíž přisuzuje subjektu *děti* na rozdíl od Českého rozhlasu, který tutéž vlastnost přisuzuje subjektu *matky nebo otcové sami vychovávající děti*. V citaci poslankyně za TOP 09 je nominace *nezodpovědný rodič* zároveň predikací vyjádřenou adjektivem, v téže citaci je *státu* skrze záporný tvar slovesa *mít* přisouzena nezáhodnost nahrazovat nezodpovědného rodiče. V citaci šéfa Asociace neúplných rodin je nominace *neplatič, na kterého se skládáme všichni*, zároveň predikací vyjádřenou vedlejší přívlastkovou větou.

Novinky.cz přicházejí s novou predikací, když subjekt nominovaný *děti* charakterizují jako příjemce peněz od státu. Podobně formulovaná je predikace subjektu *samoživitelé*, kteří jsou charakterizováni jako ti, kdo mají nárok na zálohované výživné. Skrze citaci poslankyně za TOP 09 je použita již výše popsaná nominace-predikace *nezodpovědný rodič*.

Zpravodajství Idnes.cz v citaci poslankyně za TOP 09 zprostředkovává výše popsanou nominaci-predikaci *nezodpovědný rodič*.

Aktuálně.cz přináší v citaci poslance KDU-ČSL predikaci *státu*, jemuž přisuzuje povinnost snahy o vymahatelnost práva. V téže citaci je nominace subjektu *ti, kteří odmítají platit* zároveň predikací vyjádřenou vedlejší přívlastkovou větou.

Veřejnoprávní i soukromá média přebírají predikace z návrhu zákona a z důvodové zprávy, které dále rozvíjejí, modifikují a zejména posilují jejich hodnotící aspekt. Toto hodnocení se projevuje nejvíce ve zprostředkovaných citacích konkrétních politiků.

4.3 Argumentace

Třetí tabulka zachycuje strategie argumentace vyskytující se v důvodové zprávě a článkách veřejnoprávních a soukromých médiích. V návrhu zákona nebyly vzhledem k povaze dokumentu strategie argumentace využity. Argumentace jsou číslovány.

Argumentace obsažené v důvodové zprávě jsou v souladu s posláním důvodové zprávy – poskytnout důvody a cíle předložení daného návrhu zákona. Nacházíme zde topoi o nepříznivé finanční situaci rodin v důsledku neplnění vyživovací povinnosti, topoi o cílové skupině osob, které jsou finančně ohroženy, ale nedosáhnou na již existující dávky v hmotné nouzi, topoi o pozitivním dopadu zákona na rovnost mužů a žen, topoi o opatření v oblasti sociálního zabezpečení a topoi o nezbytnosti rychlého řešení problémů podpory těchto rodin.

Tabulka 3: Argumentace

	Argumentace
Důvodová zpráva	<p>1) Rodiny v České republice se dlouhodobě potýkají s nepříznivou finanční situací v důsledku nehrzení stanovené vyživovací povinnosti ze strany povinného rodiče a obtížným vymáháním této pohledávky.</p> <p>2) Zálohované výživné bude mít nejpozitivnější dopad na ty rodiny s dětmi, které se svým příjmem sice nedosáhnou na dávky pomoci v hmotné nouzi, avšak jejich příjem nepřesahuje 2,7 násobek životního minima žadatele a společně posuzovaných osob. Cílovou skupinou tohoto opatření jsou tedy tyto skupiny osob, které se nedostanou do systému pomoci v hmotné nouzi, avšak vlivem nehrzení výživného jsou bezprostředně ohroženi nepříznivou finanční a sociální situací.</p> <p>3) Navrhovaná právní úprava nemá negativní dopady ve vztahu k zákazu diskriminace ani ve vztahu k rovnosti mužů a žen, neboť dávku bude moci čerpat oprávněný rodič bez ohledu na pohlaví, stejně tak platí, pokud se jedná o povinného rodiče. Dlouhodobě v ČR platí, že po rozvodu pečují o dítě v převážné většině ženy. Navrhovaná právní úprava tedy pomůže zejména ženám v případě jejich obtížné finanční situace způsobené nehrzením výživného druhým z rodičů. Stejně však bude postupováno i v případě, kdy oprávněným rodičem bude otec dítěte. Proto je možné konstatovat, že navrhovaná právní úprava má pozitivní dopad na rovnost žen a mužů.</p> <p>4) Zálohované výživné je tak navrhováno jako opatření v oblasti sociálního zabezpečení, neboť bude ve většině případů řešit problematiku chudoby rodin. Půjde tedy o jakýsi speciální transfer do těchto rodin, aby došlo ke zmírnění jejich chudoby v důsledku neplnění vyživovací povinnosti ze strany povinného rodiče.</p> <p>5) S ohledem na nezbytnost urychleného řešení problému podpory rodičů s dětmi v případech, kdy druhý rodič neplatí řádně stanovené výživné, se navrhuje nabytí účinnosti zákona ke dni 1. ledna 2018.</p>
Český rozhlas	<p>1) „Domníváme se, že bychom neměli zavádět novou sociální dávku, kdy poctiví rodiče platí za ty nezodpovědné. A pokud výživné dnes není schopen vymoci samoživitel, tak v tom podle nás nebude stát výrazně úspěšnější,“ říká poslankyně za TOP 09 Markéta Pekarová Adamová.</p> <p>2) Na současný stav ale nejvíce doplácí děti. Jak řešit problém rodin, které si kvůli neplacení výživného nemohou dovolit platit dětem ani školní obědy? ...</p> <p>3) „Dnes je neplacení alimentů trestným činem až po čtyřech měsících za sebou. TOP 09 navrhuje, aby to bylo už po dvou. Myslím, že stát musí vyvíjet tlak na neplatíče a zlepšit vymahatelnost soudní cestou, aby proces trval maximálně pár měsíců.“ (Markéta Pekarová Adamová)</p> <p>4) „Paní Adamová si trochu odporuje. TOP 09 dlouhodobě kritizuje jakékoli sociální dávky a nyní říká, ať je maminky čerpají. Pokud by stát výživné za neplatíče platil, tak by ho následně mohl i vymáhat.“ oponuje sociálnědemokratická poslankyně Zuzana Kailová.</p> <p>5) „Stát možná tolik peněz od otců nevyčerpá, ale já na prvním místě vidím děti,</p>

	<p>„které ty peníze potřebují,“ zdůrazňuje Kailová. „Rodiče, který se rozhodne neplatit a tím poškozovat rodinu, k tomu žádné opatření nedonutí. V té chvíli by měl přijít stát a mamince pomoci zálohovým výživným, které by následně vymáhal.“</p>
iROZHLAS	---
Česká televize	<p>1) „Stát nemá nahrazovat nezodpovědného rodiče, ale má jej přimět k plnění jeho povinností,“ sdělila poslankyně a místopředsedkyně TOP 09 Markéta Pekarová Adamová.</p> <p>2) „Zákon je výsledkem dlouhodobých jednání, v rámci kompromisu tak přináší pouze tu nejjednodušší formu pomoci samoživitelům. Nepovažujeme za správné legitimizovat institut ‚neplatiče, na kterého se skládáme všichni‘ bez dalších penalizací.“ Petr Sýkora, šéf Asociace neúplných rodin.</p> <p>3) Podle šéfa Asociace neúplných rodin Petra Sýkory představuje zákon jen nejjednodušší pomoc. Chybí v něm opatření, díky nimž by stát mohl peníze od neplatičů účinněji vymáhat, či možnost postoupit pohledávku někomu jinému za 80 procent dlužné částky, tvrdí asociace.</p>
Novinky.cz	<p>1) „Myšlenku zálohového výživného od samého začátku považuji za chybnou. Stát nemá nahrazovat nezodpovědného rodiče, ale má jej přimět k plnění svých povinností,“ komentovala členka sněmovního výboru pro sociální politiku Markéta Adamová (TOP 09)</p>
Idnes.cz	<p>1) „Stát nemá nahrazovat nezodpovědného rodiče, ale má jej přimět k plnění jeho povinností,“ uvedla místopředsedkyně TOP 09 Markéta Pekarová Adamová.</p>
Aktuálně.cz	<p>1) "My jsme k zákonu o zálohovaném výživném obezřetní. Samozřejmě to má nějakou logiku. Na druhou stranu, stát by se měl snažit, aby tu byla větší vymahatelnost práva, a ne to hradit za ty, kteří odmítají platit," řekl ještě před hlasováním Aktuálně.cz předseda KDU-ČSL Pavel Bělobrádek.</p>

Strategie argumentace v médiích se projevuje zejména tam, kde dochází k začlenění citací výroků dalších osob (politiků, odborníků) do textu článku.

Český rozhlas zprostředkovává v citaci poslankyně TOP 09 topoi / falacii o nesmyslnosti zavádění nové sociální dávky a o pravděpodobné neúspěšnosti vymáhání výživného ze strany státu. Dále uvádí veřejnoprávní médium svou vlastní topoi, že na současný stav nejvíce doplácí děti, které tím například přicházejí o školní obědy. Ve zprostředkované citaci poslankyně TOP 09 figuruje také topoi o potřebě zlepšení vymahatelnosti výživného soudní cestou. Ve zprostředkované citaci poslankyně ČSSD se objevuje topoi / falacie o nekonzistentním postoji TOP 09. V další citaci téže osoby se nachází topoi / falacie o upřednostnění dětí před státem a topoi / falacie o nemožnosti donutit k placení takového rodiče, který se rozhodl poškozovat rodinu.

iROZHLAS ve svém článku nepřináší žádné vlastní ani zprostředkované strategie argumentace.

Česká televize zprostředkovává v citaci poslankyně TOP 09 topoi / falacii o nesmyslném nahrazování povinnosti nezodpovědného rodiče státem, a topoi o žádoucnosti přiměření rodiče k plnění povinnosti. Ve zprostředkované citaci šéfa Asociace neúplných rodin se vyskytuje topoi

o zákonu jako nejjednodušší formě pomoci a dále topoi / falacie o nesprávnosti legitimizace institutu neplatíče. V téže citaci je zprostředkována topoi o nedostatečně účinné vymahatelnosti.

Novinky.cz zprostředkovávají v citaci poslankyně TOP 09 topoi / falacii o chybnosti myšlenky zálohovaného výživného. V téže citaci zprostředkovávají topoi / falacii o nesmyslném nahrazování povinnosti nezodpovědného rodiče státem, a topoi o žádoucnosti přiměnění rodiče k plnění povinnosti.

I dnes.cz zprostředkovává v citaci poslankyně TOP 09 rovněž topoi / falacii o nesmyslném nahrazování povinnosti nezodpovědného rodiče státem, a topoi o žádoucnosti přiměnění rodiče k plnění povinnosti.

Aktuálně.cz zprostředkovává v citaci poslance KDU-ČSL topoi logičnosti zákona o zálohovaném výživném, dále topoi o žádoucnosti snahy státu o větší vymahatelnost a topoi o nežádoucnosti hrazení za ty, kteří odmítají platit.

4.4 Perspektivizace, intenzifikace

Strategie perspektivizace a intenzifikace, které se ve znění návrhu zákona a v důvodové zprávě neobjevují, budou souhrnně analyzovány v jednotlivých titulcích článků veřejnoprávních a soukromých médií. Právě v titulcích mediálních textů byl zaznamenán významnější výskyt těchto dvou strategií, které se v obsahu článků samostatně spíše nevyskytovaly. Intenzifikace ve vlastním obsahu článků byly součástí nominací s hodnotícím charakterem. Perspektivizace ve vlastním obsahu článků byly zahrnuty v argumentacích.

Perspektivizace a intenzifikace titulků článků jsou zachyceny pomocí tabulky srovnávající podobu jednotlivých titulků. Nominace jsou podtrženy, jazykové prostředky vyjadřující jistotní modalitu (intenzifikaci) výpovědi jsou označeny kurzivou.

Strategie perspektivizace a intenzifikace nelze v tomto případě od sebe zcela oddělit. Strategie perspektivizace je v titulcích mediálních textů vyjádřena celkovým vyzněním titulku, který se vztahuje ke konkrétnímu subjektu, jehož úhel pohledu předkládá. Velký podíl na perspektivizaci (a zároveň intenzifikaci) však mají také použité ilustrace, nacházející se hned pod titulkem článků. Ilustrace titulků doplňují a umocňují. Přestože se jedná o jiný typ modu, jsou ilustrace pro svůj významný podíl na utváření strategií perspektivizace a intenzifikace zahrnuty do analýzy.

Tabulka 4: Perspektivizace, intenzifikace

Veřejnoprávní a soukromá online média	Titulky článků (Perspektivizace, intenzifikace)
Český rozhlas	<i>Stát možná zálohované výživné od <u>neplatičů</u> nevymůže, ale hlavní jsou <u>děti</u>, říká <u>poslankyně ČSSD</u> [ilustrace: matka s dítětem]</i>
iROZHLAS	<i>Alimenty by měl za <u>dlužníky</u> platit <u>stát</u> a peníze pak vymáhat zpětně, rozhodla <u>vláda</u> [ilustrace: peníze]</i>
Česká televize	<i>Za <u>neplatiče</u> má výživné platit <u>stát</u>, schválili <u>ministři</u>. Stát to bude přes 700 milionů [ilustrace: otec s dítětem]</i>
Novinky.cz	<i>Alimenty za <u>neplatiče</u> uhradí <u>stát</u>. Vládou prošlo zálohované výživné [ilustrace: Michaela Marksová]</i>
Idnes.cz	<i><u>Vláda</u> „last minute“: <u>Marksová</u> prosadila zálohované výživné [ilustrace: Michaela Marksová]</i>
Aktuálně.cz	<i>Výživné za <u>neplatiče</u> má poskytovat <u>stát</u>. <u>Vláda</u> schválila i vyšší příspěvek na péči [ilustrace: Michaela Marksová]</i>

Zpravodajství Českého rozhlasu si počíná jedinečně v tom, že na rozdíl od všech ostatních médií uvádí přímo v titulku citaci konkrétní osoby – poslankyně ČSSD. Tato citace zdůrazňuje perspektivu dětí, která je pro autorku citátu důležitější než perspektiva státu, a to i v případě neúspěšnosti při vymáhání peněz. Jako zodpovědná za tento výrok je uvedena poslankyně ČSSD. Tato perspektiva je posílena ilustrací zachycující matku s dítětem (Ilustrace 1).

Titulek zpravodajského webu iROZHLAS se naproti tomu soustředí výhradně na perspektivu státu a jeho finanční zátěže, zmiňuje ovšem zpětnou vymahatelnost prostředků. Jako zodpovědný subjekt je uvedena vláda. Tato perspektiva je doprovázena ilustrací zobrazující české bankovky a mince (Ilustrace 2).

Titulek České televize předkládá perspektivu státu a jeho finanční zátěže ještě výrazněji. Není zde informace o vymahatelnosti, zato však je zde konkrétní číslo zdůrazňující finanční ztrátu pro stát. Jako zodpovědný subjekt jsou uvedeni ministři. Titulek je doprovázen ilustrací otce s dítětem (Ilustrace 3).

Novinky.cz se rovněž soustředí na perspektivu státu. Jako zodpovědný subjekt je uvedena vláda. Titulek je doprovázen ilustrací tehdejší ministryně práce a sociální věcí Michaely Marksové (Ilustrace 4).

Idnes.cz se soustředí výhradně na perspektivu vlády a konkrétní ministryně. Nezaujímá tak perspektivu žádného ze subjektů o zálohovaném výživném, nýbrž se soustředí pouze na zodpovědný subjekt. Tento titulek je doprovázen ilustrací tehdejší ministryně práce a sociální věcí Michaely Marksové (Ilustrace 5).

Aktuálně.cz zdůrazňuje perspektivu státu. Jako zodpovědný subjekt je uvedena vláda. Titulek doprovází ilustrace tehdejší ministryně práce a sociální věci Michaely Marksové (Ilustrace 6).

Strategie intenzifikace se projevuje v uvedení subjektů, které jsou v titulcích článků z nějakého důvodu zdůrazněny. Jsou to na jedné straně intenzifikace subjektů, jejichž perspektiva je v titulku předkládána, na druhé straně intenzifikace subjektů zodpovědných za tvrzení nebo skutečnost uváděnou médii v titulcích.

Český rozhlas prostřednictvím citace poslankyně ČSSD intenzifikuje subjekty: *děti*, *stát*, *neplatiči*. Neutrální nominaci má pouze subjekt stát, ostatní dva subjekty mají hodnotící nominaci-intenzifikace. Subjekt zodpovědný za tvrzení je poslankyně ČSSD, jež je takto intenzifikována.

Zpravodajství iROZHLAS intenzifikuje subjekty: *stát*, *neplatiči*. Neutrální nominaci má pouze subjekt *stát*, druhý subjekt má hodnotící nominaci-intenzifikaci. Jako zodpovědný subjekt je intenzifikována vláda.

Česká televize intenzifikuje subjekty: *stát*, *neplatiči*. Neutrální nominaci má pouze subjekt *stát*, druhý subjekt má hodnotící nominaci-intenzifikaci. Jako zodpovědný subjekt jsou intenzifikováni ministři.

Novinky.cz intenzifikují dva subjekty: *stát*, *neplatiči*. Neutrální nominaci má pouze subjekt stát, druhý subjekt má hodnotící nominaci-intenzifikaci. Jako zodpovědný subjekt je intenzifikována vláda.

Idnes.cz jako jediné z médií neintenzifikuje v titulku žádný ze subjektů diskurzu o zálohovaném výživném. Soustředí se výhradně na zodpovědný subjekt, jímž je vláda. Zodpovědný subjekt dále konkretizuje; dochází k jmenovité intenzifikaci tehdejší ministryně práce a sociálních věcí.

Aktuálně.cz intenzifikuje dva subjekty: *stát*, *neplatiči*. Neutrální nominaci má pouze subjekt *stát*, druhý subjekt má hodnotící nominaci-intenzifikaci. Jako zodpovědný subjekt je intenzifikována vláda.

Vedle zdůrazňování určitých subjektů ve výpovědi se zde vyskytuje ještě jeden způsob intenzifikace: jazykové prostředky vyjadřující jistotní modalitu jakožto stupeň jistoty určitého tvrzení. V našem případě se jedná o modální slovesa, modální částici a gramatické kategorie: čas a slovesný způsob (Ševčíková, 2009). Intenzifikační aspekt má v titulcích rovněž sémantika použitých sloves, která však nebude v této práci analyzována, jelikož není součástí použité metodologie.

Titulek Českého rozhlasu obsahuje modální částici *možná*, čímž oslabuje míru přesvědčení o platnosti vyjadřovaného děje.

V titulku iROZHLASU se vyskytuje modální sloveso *mít* (ve smyslu mít povinnost) a první stupeň kondicionálu. Modální sloveso *mít* má slabší jistotní modalitu než *muset*, jedná se pouze o záhodnost, nikoliv nutnost děje. Tyto dva prostředky tak oslabují míru přesvědčení o platnosti vyjadřovaného děje.

Titulek České televize obsahuje modální sloveso *mít* (ve smyslu mít povinnost) a zároveň ve druhé větě obsahuje gramaticky vyjádřené futurum slovesa *být*. Modální sloveso *mít* oslabuje stupeň jistoty tvrzení, futurum slovesa *být* tuto jistotu naopak posiluje.

V titulku Novinky.cz se vyskytuje jiný typ budoucího času – dokonavé sloveso *uhradit* v přítomném čase je vyjádřením budoucnosti, a tím posiluje míru přesvědčení o platnosti vyjadřovaného děje.

Idnes.cz nevyužívá v titulku žádných modálních prostředků posilujících nebo zeslabujících platnost vyjadřovaného děje.

Aktuálně.cz uplatňuje v titulku modální sloveso *mít* vyjadřující záhodnost, nikoliv nutnost děje. Tímto prostředkem je stupeň jistoty tvrzení oslaben podobně jako v titulku článku média iROZHLAS.

5 Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo popsat mediální diskurz o zálohovaném výživném ve vlivných českých médiích po schválení návrhu zákona o zálohovaném výživném vládou České republiky dne 29. března 2017. Analyzovány byly tři soubory dat: návrh zákona o zálohovaném výživném včetně důvodové zprávy, elektronické články veřejnoprávních médií (*Český rozhlas, iROZHLAS, Česká televize*) a elektronické články tří nejnavštěvovanějších on-line médií (*Novinky.cz, Idnes.cz, Aktualne.cz*). Teoretickým rámcem práce byla kritická analýza diskurzu, konkrétně diskurzivně-historický přístup.

Jazykové strategie nominace a predikace návrhu zákona se významně lišily od strategií mediálních textů. V návrhu zákona byly nominace a predikace neutrální, nespecifikované, nehodnotící. V mediálních textech byly analyzovány nominace a predikace inovativní, genderově rozlišené a hodnotící. Důvodová zpráva byla z hlediska použitých nominací a predikací na přechodu mezi právním a mediálním diskurzem. Rozdíl mezi veřejnoprávními a soukromými médii v jazykových strategiích nominace a predikace nebyl zaznamenán.

Jazykové strategie argumentace využití v důvodové zprávě se značně lišily od strategií mediálních textů, které zprostředkováním citací dalších osob (politiků a odborníků) vnesly oproti důvodové zprávě do diskurzu nové argumenty. Zatímco v důvodové zprávě se vyskytovaly pouze opodstatněná argumentační schémata, v mediálních textech nebylo vždy možné určit, zda se jedná o opodstatněné argumentační schéma, nebo falešné argumentační schéma. Rozdíl mezi veřejnoprávními a soukromými médii v jazykových strategiích argumentace nebyl zaznamenán.

Analýza jazykové strategie perspektivizace a intenzifikace byla provedena pouze na jazykovém materiálu mediálních textů, jelikož povaha návrhu zákona a důvodové zprávy tyto strategie vyloučila. Ve vlastním obsahu mediálních textů strategie perspektivizace převážně korespondovala se strategií argumentace a strategie intenzifikace v některých případech korespondovala se strategií nominace. Analýzou titulků jednotlivých mediálních textů byly porovnány strategie perspektivizace a intenzifikace napříč analyzovanými médii. Do analýzy těchto strategií byly zahrnuty i ilustrace jednotlivých článků. Veřejnoprávní média se zaměřovala převážně na finanční perspektivu. Soukromá média se od veřejnoprávních lišila nápadným zaměřením na subjekt zodpovědný za návrh zákona.

Analýza mediálního diskurzu o zálohovaném výživném prokázala významný rozdíl v jazykových strategiích mediálních textů v porovnání s právní terminologií analyzovaného diskurzu. Návrh zákona se od mediálních textů lišil nejen genderovou a hodnotící neutralitou, ale

také jasně definovaným příjemcem zálohovaného výživného, který byl v mediálních textech konstruován různě.

Analýza jazykového materiálu neprokázala významný rozdíl mezi diskurzivními strategiemi veřejnoprávních a soukromých médií. Jazykové strategie byly rozmanité napříč médii bez ohledu na toto rozdělení.

Tuto bakalářskou práci je možné dále rozšířit analýzou dalších mediálních textů (získáním přístupu do Infobanky České tiskové kanceláře, věnováním pozornosti periferním a alternativním médiím) a prohloubit zahrnutím širšího společenského kontextu (reflektovat výroky politiků, odborníků, televizních moderátorů a terénních reportérů; zahrnout do výzkumu delší časový interval). Klíčové pro analyzovaný diskurz byly strategie nominace a perspektivizace/intenzifikace, které se v analyzovaném jazykovém materiálu vyskytovaly nejčastěji a byly nejvíce proměnlivé. Pro případné rozšíření tohoto výzkumu by bylo vhodné zaměřit se podrobněji na tyto diskurzivní strategie.

Praktická implementace, jež byla jedním z cílů této práce, bude provedena nabídnutím bakalářské práce zástupcům analyzovaných médií k reflexi jejich podílu na vytváření diskurzu o zálohovaném výživném a k podnícení diskuze na toto téma.

6 Seznam použité literatury

6.1 Citovaná literatura

Aktuálně.cz [online]. Publikováno 29.3.2017. Výživné za neplatiče má poskytovat stát. Vláda schválila i vyšší příspěvek na péči. [cit. 3.3.2018] Dostupné z WWW: <<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/vlada-schvalila-navrh-novely-o-socialnich-sluzbach/r~d9be4aa0146111e7b7fa0025900fea04/>>

Centrum pro mediální studia CEMES UK FSV (2011). Stav mediální gramotnosti v ČR: výzkum úrovně mediální gramotnosti obyvatel nad 15 let. *Rada pro rozhlasové a televizní vysílání*. Dostupné z WWW: <<http://www.rrtv.cz/cz/static/prehledy/medialni-gramotnost/vysledky-studie-15-plus.pdf>>

Česká televize [online]. Publikováno 29.3.2017. Za neplatiče má výživné platit stát, schválili ministři. Stát to bude přes 700 milionů [cit. 3.3.2018] Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/2070904-za-neplatice-ma-vyzivne-platit-stat-schvalili-ministri-stat-bude-pres-700-milionu>>

ČESKO. Zákon č. 262 ze dne 21. dubna 2006 (zákoník práce). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 84, s. 3146-3272. Dostupný také z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=4930>>. ISSN 1211-1244.

ČESKO. Vláda. Vládní návrh zákona o zálohovaném výživném na nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů ze dne 29. března 2017 (zákon o zálohovaném výživném). [cit. 3.3.2018] Dostupné z WWW: <<https://apps.odok.cz/attachment/-/down/KORNAKXFWJIB>>

Český rozhlas [online]. Publikováno 29.3.2017. Stát možná zálohované výživné od neplatičů nevyvíjí, ale hlavní jsou děti, říká poslankyně ČSSD. [cit. 3.3.2018] Dostupné z WWW: <http://www.rozhlas.cz/plus/dnesniplus/_zprava/1713169>

Databáze excerpčního materiálu Neomat (2015) [online]. Verze 3.0. Praha: Oddělení současné lexikologie a lexikografie Ústavu pro jazyk český AV ČR. [cit. 3.3.2018] Dostupné z WWW: <<http://neologismy.cz/>>.

Evropský parlament (2011) [online]. Zpráva o situaci matek samoživitelek A7-0317/2011 [cit. 3.3.2018] Dostupné z WWW: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2011-0317+0+DOC+XML+V0//CS>>

Idnes.cz [online]. Publikováno 29.3.2017. Vláda „last minute“: Marksová prosadila zálohované výživné. [cit. 3.3.2018] Dostupné z WWW: <https://zpravy.idnes.cz/vlada-o-zalohovanem-vyživnem-djt-/domaci.aspx?c=A170329_090420_domaci_kop>

iROZHLAS [online]. Publikováno 29.3.2017. Alimenty by měl za dlužníky platit stát a peníze pak vymáhat zpětně, rozhodla vláda. [cit. 3.3.2018] Dostupné z WWW: <https://www.irozhlas.cz/zpravy-z-domova/alimenty-mel-za-dluzniky-platit-stat-a-penize-pak-vymahat-zpetne-rozhodla-vlada_1703291156_>

KARLÍK, Petr; ŠIMÍK, Radek (2017). Modální sloveso. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (Eds.) *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. (2012–2018). Dostupné z WWW: <https://www.czechency.org/slovník/MODÁLNÍ_SLOVESO>

NetMonitor (2017) [online]. Výzkum návštěvnosti internetu v České republice. Měsíční report – březen 2017. Kategorie 2 – Zpravodajství. Sdružení pro internetový rozvoj. [cit. 3.3.2018] Dostupné z WWW: <http://www.netmonitor.cz/sites/default/files/verejnevystupy/2017_03_NetMonitor_offline_report.xlsx>

Novinky.cz [online]. Publikováno 29.3.2017. Alimenty za neplatiče uhradí stát. Vládou prošlo zálohované výživné. [cit. 3.3.2018] Dostupné z WWW: <<https://www.novinky.cz/domaci/433542-alimenty-za-neplatiče-uhradí-stat-vládou-prošlo-zalohovane-vyživne.html>>

NÝVLT, Ondřej. Ženy v rodinných domácnostech s dětmi a jejich postavení na trhu práce v kontextu vývoje po roce 1989. *Demografie*, 2016, 58: 197–212. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/documents/10180/33199355/nyvlt.pdf/eb5ac7fc-7fb1-476e-874a-7c0d9c950796?version=1.0>>

Příruční slovník jazyka českého a kartotéka lexikálního archivu (2007-2008) [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky. [cit. 3.3.2018] Karta samoživitelka. Dostupné z WWW: <http://psjc.ujc.cas.cz/img.php/img/413/485227186_129689_24793_604>

Příruční slovník jazyka českého a kartotéka lexikálního archivu (2007-2008) [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky. [cit. 3.3.2018] Karta samoživitelka. Dostupné z WWW: <http://psjc.ujc.cas.cz/img.php/img/1401/77929791_152854_29049_662>

ŠEVČÍKOVÁ, Magda. *Funkce kondicionálu z hlediska významové roviny*. Praha: ÚFAL, 2009.

6.2 Prostudovaná literatura

BREEZE, Ruth (2011). Critical discourse analysis and its critics. *Pragmatics*, vol. 21, no. 4, str. 493-525.

FAIRCLOUGH, Norman (2003). *Analysing Discourse: Textual analysis for social research*. London: Routledge.

GABRIELATOS, Costas; BAKER, Paul (2008). Fleeing, Sneaking, Flooding: A Corpus Analysis of Discursive Constructions of Refugees and Asylum Seekers in the UK Press, 1996-2005. *Journal of English Linguistics* 2008; vol. 36; no. 5.

HÁJEK, Martin (2014). *Čtenář a stroj: Vybrané metody sociálněvědní analýzy textů*. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ (SLON).

LEHEČKOVÁ E.; HOŘEJŠÍ, M. L. (2015). Ruth Wodaková. *Studie z aplikované lingvistiky/Studies in Applied Linguistics*, vol. 6, no. 1, str. 125-144.

PARTINGTON, Alan (2003). *The Linguistics of Political Argument: The Spin-doctor and the Wolf-pack at the White House*. London and New York: Routledge.

PROKOPOVÁ, Kateřina; ORSÁGOVÁ, Zuzana; MARTINKOVÁ, Petra (2014). *Metodologie výzkumu v oblasti kritické analýzy diskurzu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

SCHNEIDEROVÁ, Soňa (2015). *Analýza diskurzu a mediální text*. Praha: nakladatelství Karolinum.

WODAK, R. (2011). ‚Us‘ and ‚Them‘: Inclusion/Exclusion - Discrimination via Discourse. In G. Delanty, P. Jones & R. Wodak (Eds.) (2011). *Migration, Identity, and Belonging*. Liverpool: Liverpool Univ. Press, str. 54-78.

WODAK, R.; MEYER, M. (Eds.) (2009). *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: SAGE Publications.

WODAK, R. (Ed.) (1989). *Language, Power and Ideology: Studies in Political Discourse*. Amsterdam: John Benjamins.

7 Přílohy

Ilustrace média Český rozhlas

Ilustrace média iROZHLAS

Ilustrace média Česká televize

